Dusnieuws

geen partijen
geen bazen

Dusnieuws is een uitgave van het anarchistisch collectief EuroDusnie uit Leiden. Nummer 34, uitgave april-mei 2002.

Koopkrachtplaatjescolporteurs

Gratis dankzij donaties!

Eens in de vier jaar bent u erg in trek. U heeft dan iets kostbaars, namelijk de persoonlijke besluitvormingsmacht die u tijdens een officieel moment ritueel aan een politieke representant moet overdragen.

De kloof tussen politiek en burger wordt eventjes gedicht. Colporterende besluitvormingsverzamelaars lopen de deur plotseling bij u plat. Op zak: een betrouwbaarheidsmasker, een CPB doorberekend koopkrachtplaatje en verbale verleidingen in overvloed. Medestanders waarmee gezellig is samengeregeerd zijn weer even tegenstanders op leven en dood, regenten mogen weer underdog zijn en er wordt door sterk verouderde vernieuwers weer heel wat stof afgeblazen. Zelfs de wallen onder de uitgebluste ogen lijken opgefrist.

De babbel aan de deur klinkt goed, maar toch klopt er iets niet. Iets wringt. Het vorige nieuwe product bleek toch ook alleen maar stof te verplaatsen? Het beeld van vurige verkoper schuurt met de beloften die hij in stijf ambtelijke jargon oproept. U zou hem nog niet met uw tweedehands auto vertrouwen, laat staan met uw persoonlijke beslissingsmacht.

Bleek de vorige keer ook al niet dat er geen garantie op het product zat en u nergens kon klagen, behalve dan weer na vier jaar bij één van zijn medeverzamelaars?

Soms wordt u ook wel door één van hen een beetje verleid. Bijvoorbeeld als een verse colporteur zijn opwachting aan de deur maakt met een gegarandeerd, echt nog sterker verbeterd schoonmaakmiddel en hij er zelf zo glanzend van uitziet dat u wel moet denken dat het werkt. Helaas. De zak blijkt alras gevuld met kat.

"Nee, sorry. Niets nodig", het ligt op het puntje van uw tong. De slimme verkoper past snel zijn toon aan: "Niet stemmen is niet meepraten", zegt hij dreigend. "Tja, wel stemmen ook niet", denkt u. "Want dan behang ik de slimmerik de komende vier jaar met *mijn* zeggenschap!"

Na het ritueel blijken steeds minder mensen koopzuchtig. Merkwaardig is wel dat de kwaliteit van het product wordt afgemeten aan het aantal niet-kopers. "Veel niet-kopers is veel tevredenheid", zeggen de behangen colporteurs, wederom in toonloze samenspraak. Zo groeit langzaam de kloof weer. Hoe dan ook, uw besluitvormingsmacht is voor de volgende vier jaar weer spiksplinternieuw opgeborgen in één van de politieke vakjes van de staatsbureaula ...

Ernst Naber

Protest in Barcelona

De Europese top in Barcelona ging gepaard met een aantal demonstraties, waar opvallend veel mensen aan deelnamen. Op zaterdagavond 16 maart was er een feestelijke "carnavalsoptocht van antikapitaaldemonstranten" (Fin. Dagblad) waarin volgens de politie 250.000 mensen meeliepen, en volgens de organisatie 500.000.

De opkomst was daarmee veruit de hoogste van alle Europese toppen van de afgelopen jaren, en overtrof zelfs het aantal demonstranten tijdens de G8 top in Genua van vorig jaar. In tegenstelling tot dit evenement waren er in Barcelona geen ernstige ongeregeldheden. Er waren wat relletjes en schermutselingen met de massaal aanwezige politie, waarbij in totaal ruim 100 mensen werden aangehouden.
Opvallend was de aktie van een jonge activist die zich tijdens de voetbaltopper Barcelona-Madrid enkele minuten aan de doelpaal wist vast te binden (uitslag was 1-1). Het motto van het platform "Tegen het Europa van het kapitaal" waarbij allerlei linksradicale groepen zich hadden aangesloten was "een andere wereld is mogelijk". Daarnaast was er een constellatie van gematigde NGO's, ATTAC, de socialistische partij van Catalonië en de communistische partij, die de straat op ging onder het motto "voor een sociaal europa". Manu Ciao en Jose Bové waren natuurlijk ook weer van de partij, net als kleine groepen "linksnationalisten" uit Baskenland, Catalonië en Galicië.
In de weken voorafgaand aan de top hadden de Spaanse autoriteiten flink hun best gedaan linkse en anarchistische groepen te criminaliseren en waren er allerlei paniekverhalen naar buiten gebracht over wat er allemaal kon gaan gebeuren. De Egyptische geheime dienst zou Spanje gewaarschuwd hebben dat radicale islamieten Tony Blair wilden omleggen tijdens de top, en natuurlijk zouden er terreurcommando's uit Baskenland klaarstaan om aanslagen te plegen. Ook maakte men zich weer erg druk over gewelddadige activisten die uit het buitenland naar Barcelona zouden optrekken. Dus werd, zoals inmiddels bijna gebruikelijk, het Schengen verdrag tijdelijk opgeschort, en werden er tientallen bussen met activisten aan de grens teruggestuurd of net zolang vastgehouden tot de demonstraties voorbij waren. Een recordaantal agenten liep in Barcelona rond, terwijl de zee werd bewaakt door marineschepen en het luchtruim door AWACS vliegtuigen.
De angst van de Spaanse staat voor de demonstranten ging zelfs zo ver dat men voorafgaand aan de top de activiteiten van "anti-globalisten" vergeleek met terroristische activiteiten. Spanje drong aan op de vorming van een netwerk om tussen lidstaten informatie uit te wisselen over demonstranten. Beweerd werd dat sommige actiegroepen aangestuurd zouden worden door terroristische organisaties. Een europese werkgroep rond terrorisme bestudeert inmiddels de voorstellen van Spanje om activisten in een terroristisch kader te plaatsen.(1) Veel kans dat dergelijke plannen worden aangenomen is er echter niet. Wat wel opvalt is dat de maatregelen die rond toppen tegen activisten worden genomen, steeds strenger worden. Het opschorten van het Schengen verdrag is al standaard geworden, net als het op grote schaal tegenhouden en terugsturen van mensen, vormen van snelrecht en extreme politieinzet. Echt gezelliger wordt het er niet op, bij die Europese toppen.

David

(1) Zie: "Terroristen!!" door Jelle van Buuren, Groene Amsterdammer, 7 maart 2002.

Inhoud Dusnieuws 32

Anarchisten en economie

Eurotop in Barcelona

Nostradamus aan de macht

Van antibevolkingspolitiek naar

Anti-autoritarisme

Euthanasie

http://eurodusnie.nl

DUSNIEUWS

Dusnieuws wordt uitgegeven door het anarchistisch collectief EuroDusnie. Hoofdkantoor, Boerhaavelaan 345, dagelijks geopend van in elk geval 14.00 tot 17.00 uur.

Weggeefwinkel, Hooglandsekerkgracht 4, geopend op donderdag en vrijdag van 14.00 tot 17.00 uur en zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur.
Telefoon: 071 5136955
Email: weggeefwinkel@squat.net

Eetcafe Las Vegas, Koppenhinksteeg 2b en 2c, open op woensdag van 18.00 to 20.00 uur. Dagcafé op zaterdagmiddag van 11:00 tot 17:00
Telefoon: 071 5136955

Infowinkel Tegengif, geopend op woensdag van 18:00 tot 20:30 en zaterdag van 14:00 tot 17:00, Koppenhinksteeg 2c.

Correspondentie naar Dusnieuws:
Redactie Dusnieuws
Postbus 2228
2301 CE Leiden
tel/fax: (071) 5173019
E-mail: eurodusnie@squat.net
Homepage: http://www.eurodusnie.nl

Drukkerij: Mostert & van Onderen!
Langegracht 61, 2312 NW Leiden
Oplage: 750 stuks
Giro-nr: 3184679 Eurodusnie - Dusnieuws
Postbus 2228, Leiden.
o.v.v. Dusnieuws

Abonnementen: Dusnieuws is en blijft gratis. Voor de productie van het blad zijn wij echter afhankelijk van donateurs. Als richtlijn vragen we je voor vijf nummers een tientje maar je mag natuurlijk ook meer storten. Vermeld op je overschrijving je adres, anders wordt opsturen een probleem. Laat ook weten hoeveel exemplaren je wil ontvangen. Wij hopen dat je extra exemplaren op openbare plaatsen neerlegt. Kun je echt geen cent missen dan sturen we je de Dusnieuws gratis op. Dusnieuws is te vinden in de meeste alternatieve boekwinkels en informatiecentra. Je kunt je ook op de digitale versie abonneren door ons een mailtje te sturen, je wordt dan indien gewenst ook regelmatig op de hoogte gehouden van de EuroDusnie activiteiten.
De redaktie heeft altijd interesse in ingezonden artikelen als ze maar niet beginnen met de diktatuur van de vrije markt, maar wel als er minstens drie keer het woord wereldrevolutie in voorkomt. Stukjes gewoon zonder lay-out grappen in platte tekst mailen of uitgeprint opsturen naar bovenstaand adres. Dusnieuws is copy-right vrij dus neem over wat je wil.

De deadline voor Dusnieuws nummer 35 is 11 mei 2002

Alle artikelen in Dusnieuws worden geschreven op persoonlijke titel.

IN MEMORIAM

Margaret Thatcher

ANARCHISTEN EN ECONOMIE

Anarchisten laten zich niet graag uit over economie. Ja, er moet geproduceerd worden. Nee, we gaan er verder niet al te diep op in. Dat komt straks wel. Eerst even deze demonstratie organiseren, dat kapitalisme om zeep helpen en dan zien we wel verder. Een houding die in de (nabije) toekomst niet vol te houden zal zijn.
Vroeg of laat zijn grootscheepse veranderingen in de economie aan de orde. Komt er een moment waarop mensen van dat kapitalisme af willen. Dat mensen zichzelf boven winst willen stellen. En wat dan ? Een kijkje in het revolutionaire verleden geeft enig idee over de richting die we op zullen gaan. Want anarchisten hebben eerder voor het vraagstuk van de economie gestaan. En zijn daar toen goed mee om gegaan. Te denken valt aan de hervormingen in de landbouw tijdens de revolutie in Spanje (1936). De collectivisaties die plaatsvonden in de landbouw brachten een produktiegroei teweeg ! In sommige delen van Spanje bedroeg de groei wel 30%. In de praktijk bleek dat arbeiders zelf goede ideeën hadden over landbouw. Vernieuwingen ging men niet uit de weg. Men droeg ze zelf aan. Juist doordat men zelf iets te zeggen had over de produktie wilde men ideeën aandragen. En deze ten uitvoer brengen.
Ideeën die niet werden opgelegd door een Staat of door de baas. Dat is anarchistische economie. Samen oplossingen bedenken voor praktische problemen. En deze oplossingen vervolgens in praktijk brengen. Niet elkaar het leven zuur maken door bikkelharde concurrentie. Kapitalisten beweren dat zonder die concurrentie de produktie stil zou komen te liggen. Volgens hen vindt de mens het prettig om te concurreren met een ander op zijn werkplek. Niets is minder waar. De anarchisten hebben tijdens de Spaanse revolutie laten zien dat samenwerking meer oplevert dan concurrentie. Zeker, produceren in Spanje was niet enkel rozegeur en maneschijn. In de industrie waren wel degelijk problemen aan de orde. Men had moeite met het bemachtigen van voldoende grondstoffen. Omdat die veelal uit het buitenland gehaald moesten worden. Waarvoor veel geld nodig was. Waarover men, om verschillende redenen, niet kon beschikken. Ondanks deze beperkingen kwam men ook in de industrie tot vernieuwingen. Produceerde men produkten die voor de revolutie niet in Spanje geproduceerd werden.
Terug naar anarchistische economie in het hier en nu. Anarchistische activisten in Nederland en daarbuiten stellen zich zelden op als producenten. Discussies gaan over patriarchaat, racisme, sexisme, kapitalisme. Zelden wordt er gediscussieerd over... anarchistische economie. En dat zullen we moeten doorbreken. De meerderheid van de mensen gaat niet meedoen aan iets wat onduidelijk is. Niet meewerken aan het verwezenlijken van vage idealen als directe democratie, zelfbeschikking en autonomie. Mensen eisen voorbeelden, eisen een stukje theorie. Hoe gaan we dan produceren ? Als we niet voor de winst produceren, waarvoor produceren we dan wel ? En hoe bepalen we waar vraag naar is als dat niet meer gedaan wordt zoals dat binnen het kapitalisme het geval is ? Hoe gaan we de behoefte bepalen ? We hebben antwoorden nodig op dit soort vragen. En we kunnen, samen, deze antwoorden vinden. Door met elkaar en anderen in discussie te gaan. Want problemen lossen zich niet vanzelf op. En antwoorden komen niet uit de lucht gevallen. Anarchistische economie kan, anarchistische economie moet. Ergens in de toekomst zal het kapitalisme ten onder gaan. En zullen wij, samen met andere mensen, de economie vorm gaan geven. Dat we het kunnen staat vast. Nu nog even die miljarden andere mensen op deze aardbol ervan overtuigen dat het kan, die anarchistische economie.

Holgar

INTERN 34

Negen februari tweeduizend twee rond het middaguur. In Vrijplaats Koppenhinksteeg wordt alles in gereedheid gebracht voor een demonstratie voor het behoud van het levendige sociaal-culturele project dat zij is. Buiten regent het pijpenstelen en we concluderen dat God hoogstwaarschijnlijk rechts is. Om twee uur houdt het plots op met regenen en blijken zich ondanks het takkeweer toch nog 200 mensen te hebben verzameld bij de Vrijplaats. Jong en oud, bruin en wit lopen met tientallen speciaal voor de demo vervaardigde vlaggen en spandoeken door de stad. De sambaband zorgt voor een goede sfeer. Het ziet er allemaal nogal carnavalesk uit. Na de demo volgt een uitgebreid programma waar ook nog eens enkele honderden mensen op af komen. Al met al een geslaagde dag waarop weer eens bleek dat de Vrijplaats binnen en buiten de stad op veel sympathie kan rekenen. Iedereen die ons die dag met zijn/haar medewerking of aanwezigheid heeft gesteund, bedankt!
Twee weken later, op een vrijdagochtend, volgde de vervolgzitting van de commissie voor beroep en bezwaarschriften. Alle mensen wat een soap! Men had deze keer wel alle 607 (!) bezwaarmakers uitgenodigd. Bij de vorige tumultueus verlopen zitting had men nog tientallen mensen en organisaties 'vergeten'. En weer zaten we daar met zo'n 70 mensen in de raadszaal en weer waren de bijdragen van sympathisanten geweldig en hartverwarmend. Hoogbejaarde Weggeefwinkelbezoekers, zestienjarige bezoekers van Las Vegas en collega organisaties uit den lande spraken wederom uren uit tegen de idiote gemeenteplannen. De commissievoorzitter sprak als klap op de vuurpijl zijn sympathie uit voor de Vrijplaats. Begrijp ons niet verkeerd. Wij verwachten niet dat het circus ons veel zal opleveren (anders dan de vele publiciteit) en vertrouwen er op dat de bestuursrechter het bouwplan op technische punten zal vernietigen want het rammelt aan alle kanten.
Inmiddels heeft de Stichting Vrijplaats Koppenhinksteeg haar eigen alternatieve plan gepresenteerd waarin de panden worden opgeknapt, voornamelijk op kosten van de gemeente die ze zelf heeft laten verkrotten en ze blijvend en tegen een sociaal tarief verhuurd aan de stichting. De Leidse college-onderhandelingen kunnen over de politiek haalbaarheid van dit plan wel eens doorslaggevend zijn (al weet je het nooit zeker). Ex vereniging Vrienden Vrijplaats Koppenhinksteeg voorzitter, tevens columnist van Dusnieuws Gerard van Hees, wordt genoemd als serieuze wethouderskandidaat! Een Dusnieuwswethouder, als dat geen goeie grap is...
Genoeg over Vrijplaats Koppenhinksteeg? Nee nog niet helemaal, want er valt nog te melden dat de voedselcoöperatie weer geactiveerd is en dat Tegengif weer op zaterdag geopend is van 14-17 uur.
Daarnaast zoekt met name het zaterDagcafé dringend naar medewerkers (melden aan de bar of bij Eurodusniekantoor).

En toen was er taart. "Zit Eurodusnie er soms achter?" was een veel gehoorde vraag de dagen na de taart. Het antwoord lieve mensen is NEE. Wij smijten tegenwoordig geen taart meer maar leveren wethouderskandidaten (grapje). Er is vanuit ons collectief een paar keer met taarten gegooid maar dit keer waren wij het niet. Wel klonken er bij ons instemmende geluiden toen de beelden ons bereikten en helemaal toen bleek dat de Biologische Bakkers Brigade niet de fout maakte die het aan Eurodusnie gelieerde TAART wel maakte namelijk op TV en radio gaan uitleggen waarom je taart smijt. Een taart spreekt voor zich of hij had niet gegooid moeten worden.
TV is een smerig medium en journalisten zijn leugenaars, nou ja eh, ze gaan soms nogal flexibel om met de realiteit. Zo gaat onze prijs voor meest idiote berichtgeving over Eurodusnie deze keer uit naar.... Waskracht. Als je ooit een Sunny van Waskracht aan de lijn krijgt raden wij je aan direct op te hangen. Ze schilderde Vrijplaats Koppenhinksteeg onlangs af als humorloos en sektarisch honk van veganistische navelstaarders (of zoiets), wat een trut.
Beter nieuws komt van het virtuele front. De webstek van Eurodusnie heeft een grondige vernieuwing ondergaan. Bezoek de webstek en abonneer je op de activiteiten agenda van Eurodusnie, die binnenkort wordt getransformeerd in een heuse Leidse Vrijplaatsen agenda.
Dan nog drie mededelingen. Ten eerste is de volgende Europese conferentie van het Peoples' Global Action Network definitief vastgesteld op 31 augustus - 4 september. De conferentie, waar honderden deelnemers uit heel Europa worden verwacht, vindt in ieder geval in Nederland plaats maar helaas valt de beslissing over de locatie net na de deadline van deze Dusnieuws. Mensen die willen meehelpen met de organisatie van de conferentie kunnen zich melden bij pga@squat.net of schrijven naar het postadres van Eurodusnie.
Ook mede te delen is de toetreding van Ernst Naber tot de selecte groep Dusnieuwredactie-CAO genietenden.
Laatste heugelijke puntje van deze intern is dat Eurodusnie in de eerste week van juni haar 5 jarig bestaan zal vieren samen met Bar en Boos dat dan al weer 9 jaar bestaat. Schrijf het alvast op in je agenda!

EUROPA MOET NOG DYNAMISCHER!

Op 15 en 16 maart jl. was er weer een vergadering van de Europese Raad. Terwijl een bonte verzameling anti-kapitalistische demonstranten in de straten van Barcelona voor en tegen van alles en nog wat demonstreerde, werd er binnen door de EU ministers vergaderd over weinig opwindende onderwerpen als de liberalisering van de energiemarkt, financiële dienstverlening en een europese patentenregeling. De top werd achteraf als half gelukt beschouwd.

Het gaat hierbij om enkele zaken van het "Lissabon proces". Tijdens een Europese top in Lissabon in 2000 spraken de Europese leiders af dat de economie van de Unie in 2010 de meest competitieve en dynamische van de hele wereld moet zijn, met volledige werkgelegenheid. Vooral de VS wordt gezien als concurrent: Europa wil net zo aantrekkelijk worden voor bedrijven als de VS. Om deze doelstelling te bereiken moeten er op allerlei terreinen hervormingen worden doorgevoerd die de dynamiek en concurrentiekracht van de Europese Unie ten goede komen. Het gaat hierbij om de bekende recepten uit de trucendoos van het neo-liberalisme: verzelfstandiging en privatiseringen, flexibilisering van de arbeidsmarkt, deregulering en het ontmantelen van de welvaartsstaat. Dit alles wordt door het gros van de Europese politici noodzakelijk geacht, aangezien we in Europa op allerlei gebieden achterlopen op de VS: de arbeidsproductiviteit is hier lager, de werkloosheid hoger, investeringen in Onderzoek en Ontwikkeling zijn veel hoger in de VS, onze welvaartsstaat is te groot, het gemiddeld inkomen per werknemer is lager en er is minder biotechnologische innovatie.

ACTIEVE WELVAARTSSTAAT

"Het oude continent moet uit haar siesta ontwaken" was dan ook de mening van de Spaanse premier Aznar. Nu is er al wat vooruitgang geboekt in het Lissabon proces. Zo is de postmarkt gedeeltelijk geliberaliseerd, de opstartmogelijkheden voor nieuwe bedrijven zijn verbeterd en er is op EU-niveau afgesproken minder staatssteun aan bedrijven te geven. Daarnaast hebben de regeringen van veel lidstaten zelf allerlei neoliberale hervormingen doorgevoerd. Met name op de terreinen energie, patenten, financiële dienstverlening en arbeid moet er echter nog stevig geliberaliseerd worden.
De Europese leiders spraken onderling een aantal aanbevelingen af voor het arbeidsmarktbeleid. Een interessante term hierbij is de "actieve welvaartsstaat". Werken, zo wordt gesteld, biedt de beste waarborg tegen sociale uitsluiting. Mensen die niet werken moeten daarom met alle macht de arbeidsmarkt op gestuurd worden. Door het "aanpassen van belasting- en uitkeringsstelsels" moet het zoeken van een baan worden gestimuleerd. Ook moeten mensen gemiddeld vijf jaar langer blijven werken. De praktijk van vervroegd met pensioen gaan moet hiertoe worden teruggedrongen. Er moet meer kinderopvang komen zodat meer vrouwen kunnen gaan werken. Iedereen moet leren internetten en men introduceert de angstaanjagende term "levenslang leren". Loonstijging wordt als gevaarlijk betiteld en moet zoveel mogelijk beperkt worden, teneinde het concurrentievermogen van de EU te waarborgen. Wel goed is flexibele beloning, afhankelijk van opleiding en productiviteit.

Het zijn allemaal geen nieuwe verhalen: bovenstaande praktijken en ideeën worden in de meeste lidstaten al jarenlang toegepast en geïntroduceerd. Zo nu en dan sputteren enkele regeringsleiders een beetje tegen, zeker als er verkiezingen aankomen; dan is het handig is tijdelijk een wat socialer gezicht op te zetten. Vooral sociaaldemocraten als Schröder en Jospin - zowel in Duitsland als in Frankrijk zijn er binnenkort verkiezingen - kunnen bij de kiezer een goede indruk maken door zich zogenaamd te verzetten tegen het "ongebreidelde neoliberalisme dat opgedrongen wordt vanuit Brussel". Dergelijke electorale overwegingen kunnen het Lissabon-proces even vertragen, maar zijn uiteindelijk niet meer dan een rimpeling in het neoliberale herstructureringsproces dat de Europese Unie in de jaren tachtig heeft ingezet.

EEN VRIJE ENERGIEMARKT

De doelstellingen van "Lissabon" kunnen in de praktijk wel ernstig vertraagd worden door nationale belangen van een of meerdere lidstaten. Dit is onder andere te zien bij de liberalisering van de energiemarkt, het belangrijkste onderwerp van de top in Barcelona. In enkele lidstaten is de energiemarkt al geliberaliseerd,

Aznar verplaatst latex-Berlusconi tijdens Barcelonese EU top.

wat wil zeggen dat er een "vrije markt" van aanbieders is gecreëerd, zodat afnemers kunnen kiezen van welk bedrijf ze stroom betrekken. De voorstanders van deze ontwikkeling beweren dat door de concurrentie de prijzen uiteindelijk dalen, ook voor kleinverbruikers. Tegenstanders beweren dat diverse praktijkgevallen hebben aangetoond dat dit juist niet het geval is. Het argument dat electriciteit een basisvoorziening is en daarom beter niet door de particuliere sector kan worden overgenomen, wordt door bijna iedereen als achterhaald beschouwd. Dit ondanks verschillende energiecrises in Californië en het recente Enron schandaal in de VS. Deze gebeurtenissen, aldus de voorstanders van liberalisering, wijzen er op dat de liberalisering niet op een goede manier is doorgevoerd.
Toch zijn de afspraken over liberalisering van de energiemarkt slechts ten dele gelukt. De Fransen hebben het vrijgeven van de energiemarkt voor particulieren tegengehouden en voor grootverbruikers weten uit te stellen tot 2004, omdat zij hun staats-stroombedrijf Electricité de France willen beschermen. De grootste vakbond in Frankrijk is tegen privatisering van dit bedrijf, hetgeen voor Chirac en Jospin in een verkiezingsjaar niet te negeren was. Enige hypocrisie is hier niet vreemd aan: Electricité de France wordt door de staat gesubsidieerd, maar koopt wel aan de lopende band bedrijven op in het buitenland. Tot woede van de Engelsen schijnt het Franse bedrijf zelfs stroom te leveren aan Downing Street 10. De Fransen staan wel weer vooraan om te klagen als de Amerikanen protectionistische maatregelen nemen om hun staalindustrie te beschermen. Het vrijgeven van de markt voor huishoudens zal nu op een latere gelegenheid bekeken worden.

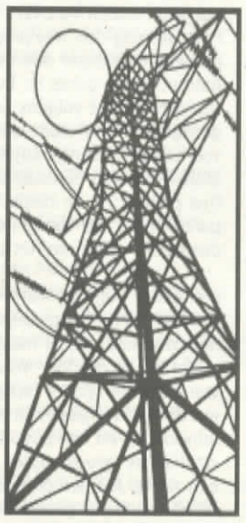

Wat betreft het liberaliseren van de energiemarkt is de top in Barcelona dus half gelukt. Op een aantal andere terreinen is men er niet in geslaagd om te komen tot enigszins substantiële maatregelen om verder te komen in het "Lissabon proces", ondanks verwoede pogingen hiertoe van het "trio BAB" (Blair, Aznar en Berlusconi). Op het terrein van financiële dienstverlening is er nauwelijks vooruitgang geboekt. Hetzelfde geldt voor een Europese patentenregeling. De ministers hebben weliswaar optimistisch verklaard dat een Europese regeling nog dit jaar rond moet zijn, maar in werkelijkheid zit de hele zaak muurvast. Men kan het er niet over eens worden in welke taal een europees patent moet worden ingediend, en welke instantie er uiteindelijk over beslist.(1) Ook over de door commissaris Bolkestein zo vurig gewenste overnameregeling voor bedrijven bestaat nog steeds geen overeenstemming. Het is met name de Duitse kanselier Schröder ("der Autokanzler") die deze regeling tegenhoudt, ter bescherming van de Duitse industrie.

Een paar moeilijke onderwerpen is tijdens de Barcelona-top helemaal niet aan de orde gekomen, zoals de structuurfondsen en het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dit laatste gaat in de nabije toekomst nog een enorm conflict opleveren, omdat Schröder al heeft laten doorschemeren flink het mes te willen zetten in de landbouwsubsidies van de Unie.

Het liberaliseringsproces lijkt moeilijke tijden te beleven in Europa. Veel politici lijken (tijdelijk) terug te schrikken van de neoliberale ideologie en kiezen voor de belangen van hun eigen economie. De staalheffingen die president Bush onlangs afkondigde vallen hier ook onder. Door het rechtse blad The Economist wordt deze ontwikkeling met afgrijzen bekeken, en wordt gesteld dat "de anti-globaliseringsbeweging nu wel zal denken dat zij gelijk krijgt".(2) Dit is natuurlijk onzin. Het feit dat het liberaliseringsproces moeizaam verloopt, en de heffingen van Bush, moeten zeker niet beschouwd worden als een overwinning door de antikapitalistische beweging. Het is een nationalistische en protectionistische reflex binnen het kapitalistisch systeem, die niets te maken heeft met de argumenten van de anti-kapitalistische demonstranten.

Het in 2000 gestelde doel van de Europese Unie - de beste van de wereld worden in 2010 - zal waarschijnlijk niet gehaald worden. De "Lissabon idealen" (afgezien van de onzinnigheid ervan) zijn eenvoudigweg te hoog gegrepen. De VS heeft een grote technologische voorsprong op Europa, vooral op het terrein van IT technologieën, die de laatste jaren enkel groter is geworden. De economieën van veel lidstaten groeien nog maar nauwelijks en in sommige landen neemt de werkloosheid weer toe. Het ziet er echter niet naar uit dat veel Europese politici hierdoor zullen gaan twijfelen aan het neoliberale evangelie dat sinds de jaren tachtig de boventoon voert.

Enkele andere vermeldenswaardige punten van de top in Barcelona:
- er komt een energietax, om efficiënter energiegebruik te stimuleren.
- De Europese Unie gaat een eigen communicatiesatelliet bouwen, Galileo, ook voor militaire doeleinden.
- de ontwikkelingshulp van de EU wordt verhoogd van 0,33% tot een dramatische 0,39% van het BNP in 2006. De ooit gemaakte (internationale) verplichting voor 0,7 procent wordt nog niet nageleefd.
- opvallend was dat men geen enkele uitspraak deed over Irak, terwijl Zimbabwe en het Midden Oosten wel aandacht kregen. Volgens sommige waarnemers heeft Blair er op aangedrongen over dit onderwerp te zwijgen. Volgens sommige waarnemers betekent dit dat de VS vrij spel krijgt in Irak.

David

(1) Een goed artikel over dit onderwerp is "Patent nonsense" van George Monbiot in de Guardian van 12 maart 2002.
(2) The Economist, 9 maart 2002, "Liberalising Europe - the need for shock treatment".

NOSTRADAMUS AAN DE MACHT!

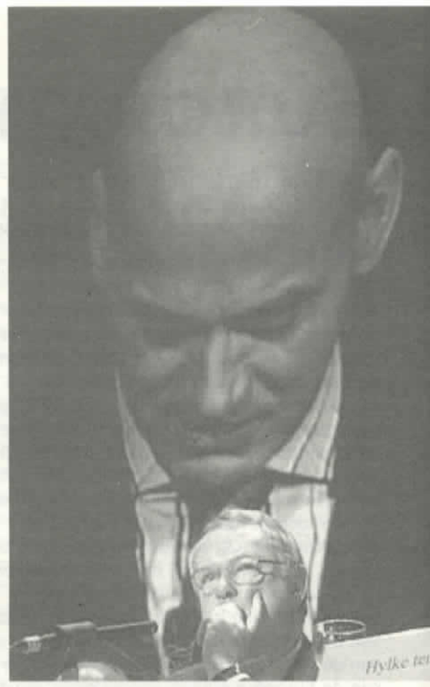

Het is weer verkiezingstijd, het zal niemand zijn ontgaan. De gemeenteraadsverkiezingen zijn inmiddels achter de rug en 15 mei vinden er tweede kamerverkiezingen plaats. De uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen en opiniepeilingen beloven ons een spannende strijd tussen de gevestigde politieke partijen enerzijds en nieuwkomers zoals Lijst Fortuyn en Leefbaar Nederland anderzijds. Bij de gemeenteraadsverkiezingen deden laatstgenoemden het overwegend goed, terwijl op veel plaatsen partijen als Pvda en VVD dramatisch verloren. Zo behaalde Fortuyn met Leefbaar Rotterdam een verpletterende overwinning en werd van niets ineens de grootste partij. Dat was wel even schrikken. De gevestigde partijen koesterden tot voor kort nog de illusie dat lokale- en leefbaar partijen een modeverschijnsel waren en dat de luchtbel genaamd Fortuyn snel en vanzelf uit elkaar zou klappen. Die gedachte bleek ijdele hoop. Regeringsmacht, een plek op het pluche, bleek voor partijen als VVD en PvdA opeens niet zo vanzelfsprekend meer. Paars III bleek volgens de peilingen en de voorspelde zetelaantallen zelfs helemaal niet meer mogelijk! En dat terwijl het ogenschijnlijk best goed gaat met de BV Nederland. De werkloosheid is in decennia niet zo laag geweest en Nederland bulkt van het geld (ook al is het nogal onregelmatig verdeeld). Wat is er toch aan de hand in dit koude kikkerland? En hoe zouden anarchisten op Fortuyn en de Leefbaren kunnen reageren?

LOKAAL KABAAL

Lokale partijen zijn alles behalve nieuw. Al tientallen jaren bestaan er in talloze steden en dorpen lokale partijen. De 'Lijst Gemeentebelangen', de 'Stadspartij Purmerend' en 'Progressief Oegstgeest' bevolken al lange tijd de gemeenteraadsbankjes en zijn niet zelden bij de kiezers populair. Soms zijn de lokale partijen geboren uit noodzaak voor kleinere partijen om de krachten te bundelen, maar even vaak komen ze voort uit plaatselijke burgerbewegingen voor of tegen het één of ander. De lokale partijen profileren zich dikwijls als anti-establishment-partij en dat doet het goed bij grote delen van de bevolking die over het algemeen wantrouwig staan tegenover *de* politiek van *de* grote partijen en vinden dat deze het contact met de burger verloren is. Doordat de meeste lokale partijen wars zijn van iedere consistente ideologie trekken ze aanzienlijk makkelijker kiezers aan dan de traditionele, ideologisch gekleurde oppositiepartijen als Groen Links, de Christen Unie en de SP. In de verkiezingsprogramma's waarmee campagne wordt gevoerd worden willekeurig stellingen ingenomen die soms als typisch rechts en soms weer als typisch links betiteld kunnen worden. Men neemt standpunten in die in het belang gevonden wordt van de stad of het dorp waar de partij zetelt en werpt zich op als klub die de 'gewone man' weer een stem zal geven in de politiek.
De traditionele partijen laten zich daarentegen veel minder gelegen liggen aan typisch lokale omstandigheden, presenteren zich als de degelijke bestuurders en opereren vanuit weinig flexibele (landelijke) partij-politieke denkkaders.
Het is één van de redenen voor hun populariteit. De belangrijkste blijft echter toch dat het doen en laten van de gevestigde partijen landelijk veel weerstand oproept want hoewel het eigenlijk om gemeenteraadsverkiezing gaat, laten de kiezers zich toch voornamelijk leiden door de prestaties van de landelijke politiek.

CIJFERS LIEGEN NIET

Toch dient alle ophef over de verwachte zetelwinst en het daarmee samenhangende gevaar Fortuyn enige nuancering. Immers, wanneer we naar de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen kijken is er meer dan de winst van de lokalen dat in het oog springt. Het opkomstpercentage bijvoorbeeld. Met 57,7 % is voor de gemeenteraadsverkiezingen een nieuw dieptepunt bereikt. De niet-stemmers zijn met hun score van 42,3 % eigenlijk de echte winaars van deze gemeenteraadsverkiezingen.
Hoe druk de gevestigde partijen zich maakten over Fortuyn, zo stil waren ze over de historisch lage opkomst. Bijna de helft van de kiezers ging niet stemmen, maar er werd vrijwel geen woord aan vuil gemaakt. Alsof het er niet toe deed dat er zo weinig mensen op komen dagen en alsof het lage opkomstcijfer geheel los staat van de opkomst van Fortuyn en de andere lokalen.
De opkomstcijfers vertellen ons echter meer dan dat de democratische legitimiteit van de politiek (nog verder) tanende is. Zo was in Rotterdam het opkomstcijfer 48,6%. Van de opgekomen kiezers stemde 34,7 % van de kiezers op Fortuyn. Dat betekent dat van *alle* kiesgerechtigden zo'n 17 % op Fortuyn heeft gestemd, 83 % dus niet.
Daarnaast lag het opkomstpercentage 9,1 % lager dan het landelijk gemiddelde.
In het Hilversum van Leefbaar Nederland-voorzitter Jan Nagel was het opkomstpercentage met 57,4 % ook (iets) onder het landelijk gemiddelde. In Hilversum verloren de Leefbaren maar liefst 11, 7 procent en kwamen uit op 23 % van de stemmen. Dit verlies kwam ondanks het bericht dat de populaire Leefbaar Nederland voorman Jan Nagel zijn Hilversumse wethouderpost dreigde op te geven bij verlies van zijn partij. Een plek op het pluche heeft de Leefbaren duidelijk niet populairder gemaakt.
De Leefbaren, inclusief Fortuyn, lijken met andere woorden het vertrouwen in de parlementair politieke instituten niet te vergroten. Zo gingen er noch in Rotterdam, noch Hilversum méér mensen stemmen. De stemmen die zij behaalden kwamen voornamelijk van mensen die eerder op ander partijen stemden en van nieuwe stemmers.

DE EXCENTRIEKELING

Hij bezoekt geregeld zogenaamde 'darkrooms', neemt het op voor pedofielen, vindt de Islam een achterlijke cultuur en vindt het desondanks (of misschien wel *daarom*) helemaal niet erg als een Imam 'homo zijn' een ziekte noemt. Pim Fortuyn: door zijn medestanders wordt hij op handen gedragen en door zijn tegenstanders als extreem rechts en racist verguist. Een kaal geschoren kop, opgezwollen borrelpraat, twee kefferige hondjes, een sjieke auto, theatraal gebarend, licht pak met felgekleurde stropdas, kortom een excentriekeling, maar dan wel één die met behulp van z'n rijke vriendjes (die vaak niet minder gestoord zijn) als premier het land wil gaan leiden.
Wanneer Leefbaar Nederland niet zo stom was geweest hem als lijsttrekker te kiezen, om hem enkele maanden later weer te lozen, hadden we waarschijnlijk 15 mei niet met de gebakken peren gezeten. Of het een opzetje van Fortuyn was of niet, Leefbaar Nederland heeft hem met succes de Nederlandse politiek in gelanceerd en nu zitten we met hem opgescheept. Veel tegenstand ondervindt hij op zijn weg nog niet. Geboren saaiheden als Melkert en Dijkstal zijn eenvoudigweg (nog) geen partij voor Fortuyn. Na de uitslagen brak er daarom vooral bij de PvdA en de VVD ongekende paniek uit. Hun plaats op het pluche bleek van het ene op het andere moment in gevaar. De voor 6 maart op Fortuyn toegepaste strategie van negeren en demonisering had niet gewerkt. Sterker nog, het had Fortuyn's populariteit alleen maar doen toenemen.
Inmiddels stelt men binnen de partijen de strategie bij en herbepaalt men de positie tegenover Fortuyn. De Pvda lijkt zich als ideologische tegenhanger van Fortuyn te willen profileren, terwijl de VVD zichzelf probeert neer te zetten als de stabiele, salonfähige evenknie van Fortuyn. Bij D66 gaat het nog steeds nergens over en Balkenende schuift met zijn CDA tegen het rechterbeen van Fortuyn. Het CDA koestert namelijk stiekum de hoop als lachende vierde uit de verkiezingsbus te komen.
Fortuyn vindt het allemaal prachtig en geniet van alle ophef rond zijn verschijning. Hij heeft het in z'n eentje toch maar even voor elkaar gekregen dat het weer ergens over lijkt te gaan en dat hij grotendeels de onderwerpen mag bepalen waarover gediscussieerd en campagne gevoerd wordt. Zo ging het onlangs gehouden tweede verkiezingsdebat genaamd 'de Herkansing' voor een groot deel over problemen met buitenlanders. Alsof er geen grotere en dringendere 'problemen' bestaan in dit land.

EXTREEM RECHTS?

Volgens een enquête bureau associeert 74 % van de ondervraagde Nederlanders Fortuyn voornamelijk met zijn standpunten over allochtonen. Laat er geen misverstand over bestaan. Het gedachtegoed van Fortuyn is doorspekt met discriminerende en racistische stereotyperingen en gedachten. Hij is geobsedeerd door de Islam en hangt allerlei (vaak reële) maatschappelijke problemen op aan de aanwezigheid van allochtonen in ons land en geeft vervolgens Paars de schuld van hun (groeiende) aanwezigheid.
Toch is het kort door de bocht hem enkel als extreem-rechts af te schilderen hoewel hij zeker extreem en rechts is. De ideeën van Fortuyn verschillen echter op wezenlijke punten met bijvoorbeeld die van het Vlaams Blok hetgeen overigens niet wil zeggen dat zijn gedachtegoed minder bedenkelijk is, wel dat de term 'extreem rechts' de lading eenvoudigweg niet geheel dekt.
Door hem enkel als extreem rechts te classificeren wordt voorbij gegaan aan de verschillen met andere extreem rechtse partijen en overige pijlers van zijn gedachtegoed: het libertarisme en populisme.
In het programma Netwerk stelde < VVD-filosoof, red.> Paul Cliteur dat Pim Fortuyn in Nederland een geheel nieuw politiek profiel neerzet, nl. de combinatie van conservatief-rechts (veiligheid, migratie etc.) en de persoonlijke vrijheden die burgers hebben veroverd (acceptatie v. homoseksualiteit, e.d.).
Fortuyn mag dan wel uitgesproken negatief zijn over de Islam en Islamitische medelanders maar daaruit mag niet de conclusie getrokken worden dat hij tegen buitenlanders persé is. Buitenlanders die 'de Nederlandse cultuur' omhelzen en zich schikken in het volgens hem daarbij horende beeld van hardwerkende, gezagsgetrouwe modelburgers zijn welkom. Zolang ze hier al zijn (want Nederland is vol) en hun steentje bijdragen aan de BV Nederland. Dat dit niet alleen voor rechtse blanke mensen een aanvaardbare gedachte is blijkt wel uit de allochtonen die op zijn lijst prijken. In de begindagen van CP'86 waren ook allerlei allochtonen binnen de partij actief die vonden dat allerlei andere buitenlanders (natuurlijk de armeren) profiteurs waren en het land uit moesten.

Een ander punt waarbij Fortuyn een ander standpunt inneemt dan menig extreem rechtse partij is zijn seksuele moraal. Hij komt openlijk uit voor zijn homoseksualiteit, al maakt hij er geen verkiezingsstunt van, en heeft begrip voor pedofilie. In de door Vrouwengroep Loeder uitgebrachte brochure: "Het vrouwbeeld van extreem-rechts" staat over homoseksualiteit het volgende: *"Homoseksualiteit wordt altijd afgewezen en vooral belachelijk gemaakt. (...) Een voorbeeld van totale minachting en een poging om zo grof mogelijk uit de hoek te komen van het <Italiaanse neo-fascisten, red> MSI-AN: "Als de homoseksualiteit verheven wordt tot een recht, kunnen ook verkrachting, incest en geslachtsgemeenschap met dieren als rechten worden beschouwd". Het Vlaams Blok heeft al bedacht wat een effectieve methode zou kunnen zijn om 'vreemde' gezinsvormen te voorkomen of in ieder geval*

VAN ANTIBEVOLKINGSPOLITIEK NAAR ANTI-AUTORITARISME

Een reactie op het artikel van Eric Krebbers "Van antiglobalisering naar antibevolkingspolitiek" in De Fabel van de Illegaal, krant tegen racisme nr. 44/45 voorjaar 2001.

De Fabel is dissident. Verrassend gooit de Leidse organisatie een steen in het onberispelijk stromende water van de "antiglobaliseringsbeweging". Een nieuwe analyse is noodzakelijk, zo vinden zij, en aldus komt uit haar koker de antibevolkingspolitiek tevoorschijn.
Ook al wordt daarmee een belangrijk thema aangesneden, de argumentatie is deels ondeugdelijk. Anti-autoritarisme zou meer voor de hand liggen dan anti-bevolkingspolitiek, omdat het een logischere lijn biedt van negatieve kritiek op kapitalisme naar positieve kritiek in het kader van een alternatief.

De analyse die de Fabel maakt om haar ommezwaai te rechtvaardigen, begint veelbelovend. Het kapitalisme manifesteert zich in twee vormen die min of meer met elkaar in conflict zijn, zo analyseert de Fabel. Er woedt een richtingenstrijd tussen een globaliserende kapitaalfractie (vrije markt: vrije kapitaalstroom, open markten, deregulering, privatisering) en een internationaal georiënteerde fractie (gericht op een internationaal veld van nationale economieën met een door de staat gesteunde private economie en een politiek van protectionisme).

Volgens de Fabel richt de "antiglobaliseringsbeweging" zich voornamelijk op de globaliserende fractie. Maar dwarsbomen van die fractie door bijvoorbeeld WTO-toppen te blokkeren, zou alleen maar de protectionistische variant in de kaart spelen, zo stelt de Fabel. En dat biedt vervolgens weer aanknopingspunten voor extreemrechts, met haar protectionistische programma van "eigen cultuur, arbeiders en kapitaal eerst". Een analyse van kapitalisme gericht op globalisering zou zodoende dus leiden tot ondersteuning van protectionisme van eigen economie en cultuur, meer macht voor de nationale staat en gesloten grenzen.

ANTI-INDUSTRIËLE ROMANTIEK

Het lijkt erop alsof de Fabel te veel aanschurkt tegen de misvatting dat de beweging een "antiglobaliseringsbeweging" zou zijn. "Antiglobalisering" is een term die uit de koker van PR bureaus komt om aan te geven dat de demonstranten slechts een achterhoedegevecht voeren tegen de onweerstuitbare zegeningen van de Vooruitgang. Michael Moore (WTO), in 2001 eens in een interview voor het programma De Nieuwe Wereld van de VPRO: "Ach, bij elke stap vooruit heb je mensen die bang zijn hun positie te verliezen en met hun hakken in het zand gaan staan." Of neem een kijkje in het Worldbank rapport van 2001: "Onze agenda (...) staat diametraal tegenover nationalisme, protectionisme en anti-industriële romantiek [van de antiglobalisten]." De beeldvorming in de PR molen is dus gericht op het creëren van een reactionair imago van achtergebleven groepen met feodale belangen die strijden tegen de wereldse verspreiding van de beloftevolle liberaalkapitalistische verworvenheden.
De beweging, zo weten wij allen, is niet tegen globalisering, maar tegen "corporate-led-globalisation" (1), een mondialisering van het antidemocratische marktkapitalisme ten behoeve van private dominantie. Natuurlijk staat de beweging wel voor mondiale contacten tussen mensen en gemeenschappen, voor samenwerking tussen gemeenschappen van onderop, voor internationale solidariteit en vrij verspreiden van noodzakelijke kennis, voor "community control" op middelen en bronnen, voor beschikking hebben over eigen arbeid in plaats van zich in een "sweatshop" te moeten onderwerpen, voor "fair trade" op basis van economische gelijkwaardigheid, voor opheffing van disciplinerende schuldenlasten, enzovoort. Er is dus een alternatief, er ligt een positieve kritiek van andersglobalisering die de beweging duidelijk onderscheidt van conservatisme en protectionisme.

Een nieuwe, progressieve beweging heeft doorgaans kritiek op de huidige toestand als ook een idee over hoe het anders moet. Dat levert vaak een dubbelprogramma op van enerzijds antipolitiek, ofwel negatieve kritiek op de status-quo met een korte termijn programma, en anderzijds ideaalpolitiek, positieve kritiek met een lange termijn programma. Tussen toestand en ideaal bevindt zich de - soms haast eindeloos lijkende - tussenruimte van "de weg ernaartoe". Praktisch manoeuvreren in die ruimte is kiezen voor tactieken. Tactieken in het kader van het korte termijn programma kunnen inderdaad ingangen bieden naar conservatisme of interne conflicten geven met het lange termijn programma (2). Dat is het probleem voor elke nieuwe beweging die op dit gebied actief wordt; óók voor de Fabel, zoals we later zullen zien.
Antipolitiek tegen een nieuwe richting binnen de gevestigde kapitalistische orde kan in de propaganda altijd worden verward met conservatisme, protectionisme in dit geval. De valkuil zoals de Fabel die ervaart, ligt er dus inderdaad. Vandaar dat negatieve kritiek en actie, de antipolitiek, ook altijd sterk gekoppeld moet worden aan een positieve kritiek en actie, het alternatief. In dit geval is dat een alternatief voor beide fracties van het kapitalisme - dus voor kapitalisme op zich - en in het bijzonder een

andere, niet-kapitalistische vorm van globalisering.

De Fabel richt zich naar mijn smaak te veel op het onvermijdelijke probleem dat het korte termijn actieprogramma van antikapitalisme nu eenmaal met zich meebrengt. De kritiek op het "tophoppen" lijkt me niet terecht. Het is een tactiek die ook de fractiestrijd naar voren kan brengen door het ter plaatse te exposeren. Natuurlijk probeert de globaliseringsfractie kritiek kalt te stellen door te roepen dat "vrijhandel goed is voor de armen", om zo de andersglobalisten in het feodale kamp te duwen. Dat moet natuurlijk streng worden afgewezen, vergezeld van tegenargumenten. In die zin heeft de tophoptactiek in principe mogelijkheden de positieve kritiek naar voren te brengen, namelijk hoe dan wèl te globaliseren.
"Think globally, act locally" is een prima invalshoek. Af en toe moet er voor het oog van de wereld gezamenlijk worden opgetreden om die wereldse gedachten breed uit te dragen. En welke mogelijkheden lenen zich daarvoor beter dan gelegenheden waar het contrast tussen afgeschermde beslissende elites, c.q. kapitaalfracties, en demonstranten het best naar voren komt? In ieder geval weet de wereld nu van het bestaan van WTO, IMF en Wereldbank, voorheen in de schemer opererend. Dat is in ieder geval een groot succes van de beweging.

Dat de Fabel aan de andere kant zelf in de valkuil valt waarin ze de globaliseringsanalytici ziet verdwijnen, blijkt uit haar eigen spagaat tussen de fracties van de richtingenstrijd. Waar zij "antiglobalisten" verwijt feitelijk de protectionistische fractie te steunen, blijkt de Fabel uiteindelijk indirect de kant te kiezen van de globaliserende variant.

Het vrije marktkapitalisme streeft naar vrijhandel. Dat is in wezen niets meer dan een streven naar "vermaatschappelijking van arbeid", ofwel naar mondiale arbeidsdeling met lokale specialisatie en naar vrije kapitaal- en arbeidsstromen voor een perfecte allocatie van productiemiddelen.
Inherent wordt een druk gelegd op de nationale verzorgingsstaat met haar sociale arrangementen. Die gelden voor een gegeven set inwonenden op een afgebakend territorium, die een lidmaatschap van dat territorium bezitten dat welomschreven rechten en plichten met zich meebrengt. Een dergelijk stelsel zal snel verplaatsende stromen van kapitaal en arbeid moeten controleren om aan haar voorwaarden te kunnen voldoen. Protectionisme bestaat dus niet alleen in de vorm van volksnationalisme, ook het sociaal-democratische verzorgingsstaatkapitalisme is er een variant van.

LIDMAATSCHAPPEN VAN DE SAMENLEVING

De Fabel maakt mijns inziens nu in haar analyse de fout haar praktische bewegingsruimte op microniveau in een rechte lijn door te trekken naar een idee voor macroniveau. De bestaansreden van de Fabel en verwante organisaties ligt in het helpen van individuele asielzoekers, illegalen, enzovoort. Van mens tot mens, op basis van solidariteit en een bewustzijn van de intrinsieke menselijke waardigheid van het individu. Praktische hulp, individueel gericht op lokaal niveau, daar ligt de legitimiteit van dergelijke organisaties, daar doen ze fantastisch werk.
Maar wanneer je deze praktische activiteiten verheft tot Idee, tot lange termijn maatschappijvisie, dan ontstaat er plotseling iets heel anders. "Grenzen open", zegt de Fabel. "Als kapitaal vrij moet stromen, dan arbeid ook", zegt Zwart?Werk. De hulp aan het individu dat onder markttucht is gedwongen huis en haard te verlaten, wordt zo ineens beleidsdoel op macroniveau. Maar dat is letterlijk vrije markt retoriek! Feitelijk wordt met zo'n idee het vrije marktkapitalisme - ofwel de globaliseringsfractie - ondersteund, want dat gaat er vanuit dat arbeid - net als kapitaal - "vrij" op de markt moet kunnen stromen.
Tegelijkertijd probeert de Fabel lidmaatschappen van de samenleving te verwerven voor illegalen, asielzoekers enz., zodat zij gebruik kunnen maken van de sociale arrangementen van de verzorgingsstaat. Maar als dat wordt doorgetrokken tot maatschappijvisie, dan betekent dat feitelijk dat zoveel mogelijk mensen uit de Derde Wereld gebruik zouden moeten kunnen maken van die lokale arrangementen. Dat zou die arrangementen uiteindelijk onder grote druk zetten en dus logischerwijze geen houdbare optie voor de lange termijn zijn.
Een paar dringende kwesties moet dus aan de orde worden gesteld als de Fabel haar praktische micropolitiek uitbreidt tot ideële macrovisie. Als men zegt dat "het onder antibevolkingspolitiek logisch wordt te strijden voor arbeidsvergunningen" (3), dan is dus het gevolg voor de macrovariant dat er zoveel mogelijk arbeids- of verblijfsvergunningen zouden moeten worden verstrekt aan immigranten. Maar zo'n beleid lijkt de lokale economie daar niet structureel

Jam the WTO

te verbeteren en helpt ook niet tegen ongelijke ruil, markttucht en "corporate dictatorship" (dictatuur onder het private bedrijfsleven). Zo'n politiek maakt dus de achterblijvers, die veel groter in aantal zijn, niet beter capabel in hun levensonderhoud te voorzien. De consequentie zou dan zijn dat ook zij zouden moeten migreren. "Grenzen open en help de Derde Wereld emigreren", dat zou dan het sociale objectief van de Fabel zijn.

Dat lijkt me een zeer irrealistisch perspectief. Mijns inziens lijkt hier het korte termijn programma te botsen met die voor de lange termijn, er conflicteert iets in de tussenruimte van antipolitiek naar ideaal. Met andere woorden: Het is zeer de vraag of de macrovisie van de Fabel, gebaseerd op haar praktische activiteiten op microniveau, een logische lijn heeft naar de gewenste ontwikkeling van een toekomstige niet-kapitalistische maatschappij. Tactiek moet aansluiten op ideaal, antipolitiek moet een consistente lijn hebben naar een visie op de toekomst. De macrovisie van de Fabel zou mi. dus niet gericht moeten zijn op "open grenzen" om een liberale aanklacht van protectionisme te ontwijken, maar op logisch doorgetrokken waarden als "menselijke waardigheid" en "wederzijdse hulp van mens tot mens en van gemeenschap tot gemeenschap".

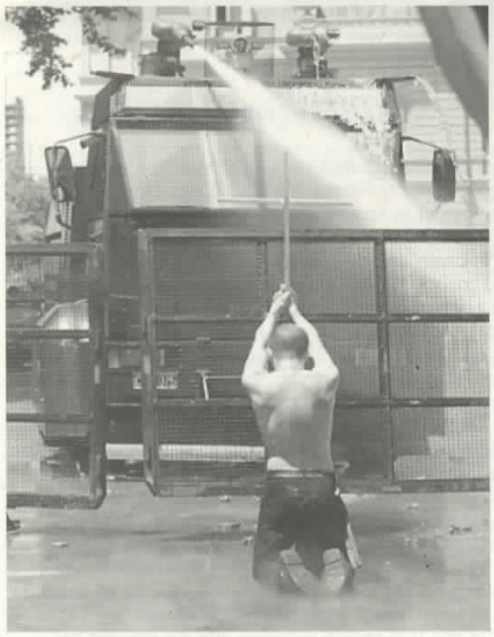

Fundamentalistische christenen?

Met fundamentalistische christenen op de barricade

Een analyse gebaseerd op bevolkingspolitiek immuniseert de Fabel ook al niet tegen aangrijpingspunten voor conservatisme, zoals zij die zo scherp voorziet voor een antikapitalistische visie gebaseerd op globalisering. De Fabel moet niet vreemd opkijken wanneer zij ultrarechts, extreemconservatieven en fundamentalistische christenen naast zich op de barricade ontwaart. De terugvertaling van haar analyse in het kader van bevolkingspolitiek naar de praktische micropolitiek, zet de deuren voor conservatief rechts namelijk wagenwijd open. Op het gebied van gezondheidszorg leidt de visie van de Fabel bijvoorbeeld tot tegenstand tegen uitbreiding van de euthanasiewetgeving en tegen de Drionpil, zaken die door liberale bevolkingspolitici als zelfbeschikking worden gebracht en met name door conservatieven worden geweerd. Hopelijk betekent dat niet dat de Fabel tegen zelfbeschikking is. Hopelijk is men tegen zelfbeschikking onder kapitalistische condities, zoals de andersglobalisten tegen globalisering onder kapitalistische voorwaarden zijn.

Een analyse die zich niet weet te onttrekken aan de richtingenstrijd binnen het kapitalisme, een analyse die ook niet immuun is tegen ingangen voor reactionair rechts: De Fabel slaagt er wat mij betreft niet in aannemelijk te maken waarom een antipolitiek op basis van bevolkingspolitiek de oplossing zou zijn voor de problemen van een antikapitalistisch programma. Ook belangrijk: er lijkt in de nieuwe analyse een weinig coherente lijn te zijn van antipolitiek naar alternatief.

De Fabel wrijft natuurlijk wel langs een behoorlijk ruwe en pijnlijke plek. Bevolkingspolitiek is een belangrijk instrument van de natiestaat in het nationale en internationale krachtenveld.
Hoewel de kracht van de natiestaat zou worden uitgehold door corporate-led-globalisation, blijft zij er altijd een noodzakelijke randvoorwaarde voor. Er dient lokale specialisatie in een stelsel van mondiale arbeidsdeling te zijn, er dient interlokaal geconcurreerd te kunnen worden op vestigingsvoorwaarden. De autoriteit en actieradius van de staat zijn daarvoor onontbeerlijk, al is het in een sociaal afgestripte vorm. De corporate-led-globalisation zal dus nooit zover kunnen gaan dat de natiestaat tot op het bot wordt afgekloven.
Ook al hebben zij beiden eigen belangen, staat en kapitaal vinden elkaar in een taakverdeling bij het managen van productiefactoren. Een kleine staat is nog geen zwakke staat. Nachtwakerstaat of, zoals ik het noem, politiestaatliberalisme: de staat is nodig voor bescherming van het privaat eigendom, voor law-and-order en voor disciplinering en goedkoop aanbieden van gezonde, hoogproducerende arbeidskracht. In wezen maakt het niet uit voor welke kapitaalfractie deze randvoorwaarden worden gecreëerd, de beleidsbasis is voor beide fracties nuttig. De staat en haar internationale overlegrondes zijn er vervolgens voor het compromis van onderling concurrerend kapitaal te managen.

Inderdaad is bevolkingspolitiek in dit perspectief een zeer belangrijke taak van de staat. De bevolking dient aan de eisen van de arbeidsvragers te voldoen, zij moeten kunnen beschikken over hardwerkende, gezonde krachten met een feilloze arbeidsethos. Productief wordt, zoals Eric Krebbers van de Fabel terecht in zijn artikel stelt, gekozen boven improductief, dus gezond boven ziek, jong boven oud, man boven vrouw.

Maar dat is nog niet alles. Bevolkingspolitiek is wel een belangrijk actiepunt voor de staat, maar zeker niet het enige.
Indoctrinatiepolitiek is bijvoorbeeld nodig voor het aankweken van arbeidshouding, consumptiegeest en de juiste ideologie. Racisme volgt - net als klassisme of seksisme - uit het "Eigen-Schuld-Eerst"-principe dat vastgeklonken is aan een antisociale liberaalmeritocratische ideologie (4). De nadruk ligt op eigen verantwoordelijkheid van het individu. Niet het systeem faalt, maar het individu of groep(en) individuen. Om de schuld bij die groepen te leggen en systematische maatschappelijke ongelijkheid te maskeren, maakt men in het denkraam gebruik van stigma's zoals luiheid en onkunde, eventueel genetisch bepaald om de langdurigheid van die ongelijkheid te verklaren.
Ook moet imagopolitiek worden gevoerd voor aantrekken van investeringskapitaal (creëren van kapitaalvertrouwen), bijvoorbeeld door de openbare ruimte naar wens in te richten.
Verder zijn er behalve arbeidsbevolking nog meer productiefactoren die gemanaged moeten worden, met name de natuurlijke hulpbronnen. Hoewel zij de vinger op een zere plek legt, mis ik in de analyse van de Fabel dan ook duidelijk de milieucomponent.

Op naar de homo ludens

De mate waarin bovenstaande activiteiten door de nationale politiek ter hand worden genomen, hangt natuurlijk af van het nationale en internationale krachtenveld. Maar de "Vooruitgangsfilosofie" in liberale zin dicteert de randvoorwaarden. Het is nog steeds "meer, meer, meer" en "groter, groter, groter". Die Voortuitgangsfilosofie zou van focus moeten verschuiven van vermeerdering en schaalvergroting (kwantitatieve productie, productie om de productie) naar verdeling en beperking (kwalitatieve productie, productie voor behoefte). Van de homo economicus, de ontevreden mens, geketend aan het streven naar perfectionisme in steeds verfijndere behoeftevervulling, naar de homo ludens, de spelende tevreden mens die vrij is in zijn wens naar "het genoeg". Zelfbeschikking in productie en distributie, waarbij technologie in dienst staat van de gemeenschap, zou de leidraad moeten worden in plaats van productie voor winst onder privaat dictatorschap. Dat is dus een totale ommezwaai van meer, groter en hiërarchischer naar slimmer, kleinschaliger en gelijker: een Umkehrung aller Werte (omkering van alle waarden).

De constanten van de liberaalkapitalistische Vooruitgangsfilosofie zijn duidelijk: de hiërarchie, de autoritaire planning en controle en de grootschaligheid. Volgens mij zijn dat in het beschreven kapitalistische kader de bouwstenen voor economische en sociale ongelijkheid en milieuvernietiging. James Scott noemt het "High Modernism" (5).
High Modernism is volgens Scott de overkoepelende ideologie van het grootheidsdenken, de supertechnocratische variant van de Verlichtingsfilosofie. Het wordt gekenmerkt door centrale planning, zichtbare orde en vereenvoudiging van de werkelijkheid tot enkele nuttige grootheden om de maatschappij van bovenaf om te kunnen vormen en te reguleren naar de doelen van de planmakers. De liberale natiestaat, het kapitalistische (mega)concern en het "state-administered socialism" (staatssocialisme), het zijn allemaal uitingsvormen van een denkwijze die probeert de rijk geschakeerde samenleving aan de basis eenduidig "leesbaar" te maken voor de doelstellingen van de centrale planners.
Het is dus niet zozeer een strijd van arbeid tegen kapitaal, zoals de Fabel ook terecht meent, maar een strijd tegen autoritarisme en voor vrijheid. Anti-autoritarisme is antikapitalisme, antibevolkingspolitiek, antiseksisme, antiracisme, antiklassisme, en anti-elitisme; het geeft behoorlijk grote progressieve speelruimte voor een trits aan lokaal actieve bewegingen die zich gezamenlijk kunnen vinden in verzet tegen de politiek der planners en "de dagelijkse strijd tegen onderdrukking in beeld [kunnen brengen] (3)". Anti-autoritarisme zou daarom mijns inziens een betere ingang bieden naar tegenpolitiek dan antibevolkingspolitiek, dat toch meer een one-issue karakter heeft.

Ook al biedt anti-autoritarisme mogelijkheden voor verzet tegen alle vormen van autoritair bestuur, we hebben het mi. nog wel steeds in hoofdzaak over kapitalisme. Concreter gezegd is dat een wereldmarktkapitalisme met drie belangrijke polen: de staat en haar overlegrondes, nationaal kapitaal (protectionismefractie) en globaal kapitaal (globaliseringsfractie).
Het is de vierde pool van waaruit de antipolitiek tegen autoritarisme - van welke soort dan ook - en een Umkehrung aller Werte zal moeten worden vormgegeven: de vrije maatschappij.

Ernst Naber

Noten

1) "Bedrijfsgeleide globalisering". Transnationaal bedrijfsleven, de multinationals, en globaal geldkapitaal nemen door haar globale aard het voortouw in de mondialisering van de productieverhoudingen, volgens vrije markt model op basis van privaat eigendom;
2) zie http://home.wish.net/~enaber/artikelen/heersers.htm voor het interne marxistisch-leninistische conflict;
3) "Van antiglobalisering naar antibevolkingspolitiek" - Eric Krebbers, De Fabel van de Illegaal, krant tegen racisme nr. 44/45 voorjaar 2002;
4) Meritocratie is de regeringsvorm waarbij de hiërarchie is gebaseerd op kunde. "Upward mobility", ofwel sociaal-economisch stijgen binnen die hiërarchie, is individueel mogelijk door hard werken en woekeren met talenten; Het "Van krantenjongen tot magnaat" ideaal;
5) James Scott - "Seeing like a state; How certain schemes to improve human condition have failed";

Normen, waarden en euthanasie

Zoals met het beoordelen van medische handelingen vaker gebeurt wordt ook naar euthanasie met bepaalde oogkleppen gekeken. Er wordt vooral gesproken over de voor en nadelen van een wetgeving waarin euthanasie niet strafbaar is voor de uitvoerder ervan. Een tweede vaak ter sprake komend onderwerp is het recht op, of het geen recht hebben op, autonomie van de patient. Schrijnende situaties van lijdende mensen die niet meer in staat zijn zelf een einde aan hun leven te maken worden uitvoerig beschreven. De tragedie waar mensen in kunnen en zullen verkeren wordt door de media niet ontkend, en het lijkt alsof liberalisering van euthanasie noodzakelijk is. Toch lees je af en toe in kranten over een geval waarbij euthanasie misschien niet helemaal verantwoord was.

Wanneer we deze individuele situaties beschouwen en proberen te bedenken wat nu een goede, zorgvuldige manier van handelen zou zijn, komen we snel tot de conclusie dat principes als zelfbeschikking en autonomie zeer belangrijk zijn. Een patient moet zelf kunnen beslissen wanneer hij of zij dood wil, en terecht. Zo heeft een patient altijd het recht een behandeling te weigeren, het zogenaamde schildrecht. In mijn oren klinkt dit recht op autonomie, het hebben van een eigen wet, erg ideaal, maar hoe ziet die autonomie er in de praktijk uit?
Euthanasie, en het daarvoor zo belangrijke recht op autonomie, kan niet los worden gezien van andere ontwikkelingen in de gezondheidszorg, medische wetenschap en samenleving als geheel. Hier zijn verschillende redenen voor te bedenken. In het volgende stuk bespreek ik er een aantal.

Dwang tot productiviteit werkt normerend

In een samenleving gericht op economische groei is productiviteit belangrijk, hierdoor zijn niet productieve mensen minder belangrijk. Dit uit zich op allerlei terreinen. Gezonde jonge mensen met een opleiding kunnen gemakkelijk aan een baan komen. Zij zijn gewild omdat ze nog sterk zijn, een grote kans hebben nog een groot aantal jaren mee te kunnen, en de energie hebben om veel te produceren. Iemand met een handicap kan veel minder gemakkelijk aan een baan komen, hij of zij wordt immers gezien als minder productief. Vraag en aanbod is de regel, bij een groot aanbod aan gezonde, productieve mensen zullen deze altijd verkozen worden boven minder productief lijkende, duurdere gehandicapten. Dat de gehandicaptenbeweging juist zegt dat gehandicapten niet minder productief zijn en heel gemotiveerd zijn om te werken doet blijkbaar niet ter zake.
Bovendien moet een bedrijf vaak allerlei aanpassingen laten verrichten om werk voor een gehandicapte mogelijk te maken. De pijnlijke situatie doet zich voor dat de overheid allerlei subsidie regelingen moet treffen om het voor een bedrijf aantrekkelijk te maken gehandicapte mensen aan te nemen. Niet echt een uiting van waardering naar gehandicapten toe, lijkt me. De manier waarop wordt omgegaan met 'werklozen' is een tweede voorbeeld van de verschillende waardering van productieven en niet-productieven. Werklozen worden voortdurend achter hun broek gezeten om zo snel mogelijk te gaan werken, dat wil zeggen werken volgens een door de kapitalistische groeieconomie opgelegde norm. Niet vergeten moet worden dat werklozen vaak zeer actief zijn met allerlei, weliswaar onbetaalde, maar zeer nuttige zaken. Er wordt vaak gezegd, ook door 'werkenden', dat zonder de inzet van werklozen de hele samenleving in elkaar zou storten. Toch krijgen 'werklozen' veel minder geld (wat op zich voldoende zou moeten zijn, maar dan voor iedereen op de wereld) dan de gemiddelde Nederlander en worden ze bovendien gedwongen te stoppen met hun activiteiten, wat deze ook mogen zijn, en zich aan te sluiten bij het 'geaccepteerde' arbeidsleger.
Een derde groep zijn tenslotte de ouderen die rond moeten zien te komen van een AOW inkomen (ook voldoende, maar dan ook voor iedereen). Mensen die gedurende hun leven een pensioen hebben weten op te bouwen zijn iets tot een stuk beter af. Ook hier geldt vooral dat niet-productieve mensen minder geld krijgen.
Het moge duidelijk zijn dat dit alles een behoorlijke invloed heeft op de normen en waarden van veel mensen. Omdat de markteconomie meer waarde hecht aan productieve mensen zouden ook mensen meer waarde kunnen gaan hechten aan productieve mensen. Een bijkomend probleem is dat het huidige marktstelsel gebaseerd is op concurentie. Dit sterk competitieve element bevordert niet echt een samenleving waarin mensen om elkaar geven, samen oplossingen voor problemen zoeken, bestaansmiddelen met elkaar delen, enz. De fictieve scheiding tussen prive en werk drijft mensen vaak uit elkaar. Hoe kan iemand op het werk een aggresieve reclamecampagne ontwikkelen voor een product dat niet beter is dan een ander en vervolgens thuis gewoon doen alsof er niets aan de hand is, alsof die reclame campagne geen invloed op mensen zal hebben? Op het werk zitten mensen elkaar te belazeren en af te persen, prive is alles zoete koek.

Normen in de gezondheidszorg

Effecten van de normen die gestimuleerd worden door productiviteit zijn onder andere goed zichtbaar in de gezondheidszorg. Voor het aanbieden van zorg in de vorm van spektaculaire medische technologieën wordt ontzettend veel geld uitgegeven, terwijl er bijvoorbeeld een groot gebrek is aan goede zorg voor ouderen. Het imago van de zorg is tijdens de 15 jaar bezuinigingen zo slecht geworden dat er amper mensen voor te krijgen zijn.
Dit is niet toevallig. Voor de economie is het veel gunstiger jonge mensen met gebreken op te lappen zodat ze weer aan het werk kunnen dan geld te stoppen in ouderen die toch niets meer te bieden hebben. Bovendien willen de meeste mensen graag opgelapt worden om weer aan het werk te kunnen. De meeste mensen willen nog steeds voorkomen dat ze tot de categorie werklozen gaan behoren, met de negatieve normen en waarden die daar aan vast hangen. Wellicht een andere reden voor deze discrepantie is dat jongere mensen een grotere rol spelen in de economische verhoudingen binnen de gezondheidszorg en medische technologische sector dan oudere mensen die al gestopt zijn met werken. Jongere mensen (jonger dan 60) met goede banen kunnen bijvoorbeeld veel geld schenken aan fondsen voor de ontwikkeling van medische technologieën. Bovendien kunnen zij hun geld beleggen in farmaceutische bedrijven die technologieën of medicijnen ontwikkelen waar zij belang bij hebben. Mede hierom hoeven wij ons niet te verwonderen over de beloften die voortdurend gedaan worden door de farmaceutische industrie en de onderzoekswereld. Deze beloften hoeven niet eens waargemaakt te worden, als er maar beleggers en financiers getrokken worden. Het is niets anders dan gewone reclame. Ouderen spelen hierin simpelweg een veel minder belangrijke rol (uitzonderingen daargelaten).

Een belangrijke factor in het ontwikkelen van spektakulaire medische technologieën in plaats van basis zorg is natuurlijk de nieuwsgierige geesten van de onderzoekers zelf, spektakel is interessant en levert status op. Gulle gevers kunnen van deze status meegenieten. De vakgroepen waar onderzoekers bij aangesloten zijn hoeven nauwelijks moeite te doen om aan te tonen dat hun onderzoek maatschappelijk relevant is. Een korte beschrijving van de mogelijke toepassingen die in de toekomst uit het onderzoek zouden kunnen voortvloeien is voldoende bewijs van belang om geld los te krijgen, samen met de naam en status die de vakgroep in de jaren heeft opgebouwd. Over alternatieve manieren om hetzelfde geld uit te geven hoeven ze zich al evenmin druk te maken, dat is immers niet hun zaak maar een politieke aangelegenheid. Logischerwijs resulteert onderzoek naar spectaculaire technologie ook in het praktisch toepasbaar maken en ingezet worden van spektaculaire technologie.
Het oplappen van jongeren en de nieuwsgierigheid van onderzoekers zijn echter niet de enige twee bepalende factoren, een afzetmarkt blijft essentieel. De laatste jaren wordt er veel geld gestopt in onderzoek naar ziektes als Alzheimer en Parkinson's, beide ouderdoms ziekten. Toch staat het onderzoek naar deze ouderdoms ziekten tegenover de verzorging die ouderen behoeven. Bedrijven kunnen namelijk meer verdienen met een medicijn, dan aan het inzetten van mensen voor zorgtaken. Althans, meestal. In Amerika zijn er in verschillende staten Sun-centers gebouwd, complete woon, winkel en recreatie centra voor ouderen met een flinke zak geld. Hier hoeft een oudere niet in zijn of haar eentje weg te kwijnen, maar zijn er volop mogelijkheden anderen te ontmoeten, verzorging te krijgen, etc. Alles is ingericht op ouderen. Helaas zullen bedrijven een dergelijke verzorging nooit voor iedereen, ook de wat armere mensen, ter beschikking stellen. Kapitalistische motieven zullen dus nauwelijks resulteren in een verbetering in de zorg voor de gehele verzameling ouderen en andere groepen mensen.

Veranderend mensbeeld

Hierboven zagen we hoe de norm van productiviteit kan zorgen voor een mindere waardering van zieke en afwijkende mensen. Niemand wil graag ziek zijn, het is eenvoudig niet prettig. Naast de wens af te komen van het onprettige gevoel van ziek zijn, speelt ook de norm niet ziek te zijn een rol. Ziekte wordt vaak gezien als een tijdelijke onderbreking van het 'normale' leven waarna weer verder gegaan moet worden met de dagelijkse dingen zoals werk. Een ziekte is vaak ook iets waar je zelf niet zoveel mee hoeft, er is een gespecialiseerde professie die de oplossing wel of niet in een kastje heeft staan. Deze professie legitimeert het ziek zijn. Een zieke heeft bijvoorbeeld slechts recht op een ziektewet uitkering wanneer een bedrijfsarts heeft bevestigd dat de persoon ook daadwerkelijk ziek is. Zonder officieel excuus van een bedrijfsarts wordt ieder mens geacht te kunnen werken, of te solliciteren in het geval de persoon nog geen werk heeft. Het begrip ziekte is echter geen vaststaand gegeven, maar onderhevig aan de normen, waarden van mensen en samenleving. Wel heerst er een dominant beeld van wat ziekte en gezondheid is, waarop regelgeving vanuit de overheid en het beleid van instituten gericht zijn.
Een ouder wordend lichaam zal onherroepelijk gebreken gaan vertonen. In deze situatie is het vaak onduidelijk of een bepaald gebrek een ziekte is (genoemd mag worden) of dat het een normaal verloop van het leven is. Artsen staan daarom vaak voor moeilijke keuzes. Heeft het nog zin een zware operatie uit te voeren op iemand die misschien nog enkele weken te leven heeft? Is het nog nuttig iemand te behandelen voor het één terwijl er nog tien andere gebreken zijn die ook niet zo gemakkelijk op te lossen zijn? In de laatste fasen van het leven vervaagt het onderscheid tussen gezond en ziek. De normen die gelden voor gezond en ziek in het geval van jongere productieve mensen zijn niet meer van toepassing. Echter, ze zijn niet zomaar uit het hoofd te zetten, te vergeten. Waarom zouden de normen die golden toen je jong was bij oudere leeftijd niet meer gelden? Zeker voor jongere verwanten van een oudere die gebreken gaat vertonen is het moeilijk de eigen normen en waarden opzij te zetten. Je ziet dan ook wel dat familie 'het lijden' niet meer kan aanzien en over euthanasie begint na te denken en te praten.
De norm van productiviteit creeërt problemen te vergelijken met het fictieve verschil tussen werk en prive. In dit geval maakt het een verschil tussen hoe we tegen gezondheid en ziekte aankijken wanneer we jong zijn en wanneer we oud zijn. Voor jongere mensen, waaronder de behandelende artsen van de ouderen, kan het moeilijk zijn in te leven in wat de ouderen willen.

Een tweede effect van de norm van productiviteit is dat deze norm meegesleept kan worden terwijl je ouder aan het worden bent. Zelfs als je niet meer productief bent, in de vorm van een betaalde baan, kunnen nog steeds de normen en waarden over

Niet productief meer?

gezondheid en ziekte blijven hangen van toen je wel productief was. Hiemee bedoel ik niet dat je tegelijk met het met pensioen gaan een nieuwe set normen en waarden ten aanzien van ziekte en gezondheid moet aannemen. De meeste mensen zullen nog vrij gezond zijn rond hun 60ste. Echter de leeftijd zal komen dat er gebreken gaan ontstaan die niet allemaal meer te behandelen of genezen zijn. Tegen die tijd kun je moeilijk nog van jezelf verwachten dat je zo gezond en productief moet zijn als voorheen. Toch lijkt de samenleving wel deze norm te handhaven. Tekenen die hierop duiden zijn de geringe uitgaven aan zorg voor ouderen, lage betaling van verzorgers en het aanbieden van euthanasie. De huidige samenleving maakt het moeilijk voor mensen om van de productiviteitsnorm af te komen.

Het beeld van een maakbare mens is sterker dan het beeld van een maakbare samenleving

Voor gehandicapte mensen ligt de situatie iets anders. Ook hier geldt dat een handicap eigenlijk niet wordt geaccepteerd in de maatschappij. In ieder geval, zo bleek hierboven, worden gehandicapten niet hetzelfde gewaardeerd als gewone (productieve) mensen. Onze samenleving is er op ingesteld handicaps zo veel mogelijk te verhelpen, maar dan wel door de verandering vooral aan te brengen in de gehandicapte persoon zelf. Natuurlijk proberen gehandicapte mensen een comfortabele manier van leven voor zichzelf te verwezenlijken. Het lijkt er echter soms op dat andere mensen, bedrijven en instellingen zo weinig mogelijk last mogen hebben van gehandicapten.
De insteek van het veranderen van de gehandicapte persoon zelf heeft verstrekkende gevolgen. Het willen verhelpen van handicaps leidt tot het willen voorkomen van handicaps. Prenatale diagnostiek gecombineerd met selectieve abortus kan voorkomen dat een scala aan gehandicapte mensen überhaupt op de wereld gezet worden. De keuze een gehandicapt kind wel of niet geboren te laten worden hangt niet alleen af van de mate van ongerief waarmee het kind zou moeten leven. Ook de wens van veel ouders een 'normaal' (productief) kind te willen hebben leidt tot abortus. Gelukkig leeft er bij de meeste mensen nog een gevoel van onbehagen bij deze instrumentele kijk op foetussen en kinderen. Blijkbaar is de productiviteitsnorm nog niet zo sterk dat er wetgeving is ontwikkeld om alle foetussen te controleren op handicap en in het positieve geval te aborteren, dat zou ook absurd zijn omdat 95% van de mensen met een handicap deze niet genetisch heeft gekregen, maar bij de geboorte of later in het leven door ongelukken.

Wel zijn er enquetes gehouden met verontrustende resultaten. In een studie vond ik de volgende percentages mensen die een abortus zouden laten doen als de foetus, in een test, een bepaalde handicap zou vertonen: in het geval van taai slijmvlies ziekte 95% abortus in Frankrijk, 20% in Engeland en Amerika; Hemofilie A 100% in Amerika, echter in Australië, Canada, Engeland en Schotland rond de 40%; dwerggroei 97% in China, 65% in voormalig Oost Duitsland, 52% in West Duitsland, 39% in Spanje; hazelip 95,8% in Israel. Deze getallen laten zien dat er behoorlijke verschillen zijn tussen hoe mensen in verschillende landen aankijken tegen de verschillende handicaps. In Nederland is een hazelip misschien niet zo'n ernstige aandoening terwijl in Israel 95,8% van de mensen hun ongeboren kind met een hazelip zouden laten aborteren. Het beeld van een maakbare mens is sterker dan het beeld van een maakbare samenleving. De samenleving ontwikkelt liever technieken om gehandicapte foetussen op te sporen zodat ze voor de geboorte geaborteerd kunnen worden dan dat de samenleving meer toegankelijk gemaakt wordt voor gehandicapten. Zo ook worden er manieren bedacht om netjes met ouderen om te gaan, zonder de samenleving ingrijpend te veranderen. Er is te weinig geld om plaatsen te creeren waar ouderen comfortabel de laatste jaren van hun leven kunnen doorbrengen, weinig geld om ouderen normaal te kunnen verzorgen en lijken ouderen eerder een last dan een waardevol onderdeel van de samenleving te zijn. Denk bijvoorbeeld aan woordgebruik als 'het probleem vergrijzing'. Wel is er blijkbaar rede om moeite te doen om zoiets als euthanasie in de wetgeving te implementeren en mag er in dit geval naar de 'wens' van de oudere geluisterd worden.

You're on your own

De samenleving wordt steeds individualistischer, er wordt van mensen verwacht dat ze hun eigen boontjes doppen. Bovendien stimuleert de groei economie een competitieve houding van mensen naar elkaar toe. De norm is dat iedereen vooral aan zichzelf denkt en ook nog denkt dat dit goed is. Iets gratis voor een ander doen wordt al heel snel als altruisme gezien, of zelfs als een bijzondere dienst. In ieder geval hoeven we ons niet verantwoordelijk voor anderen te voelen, daar zijn immers allerlei instituten voor in het leven geroepen. Zo is er een sociale dienst, een ziekenhuis, brandweer, politie, justitie en voor de belangrijke beslissingen een overheid.
De oorspronkelijke bedoeling van de bovenstaande instituten is waarschijnlijk wel geweest aan bepaalde behoeften van veel mensen zorgvuldig te voldoen. Echter door de ontoegankelijkheid en starheid van deze instituten is er nauwelijks ruimte voor mensen zich ermee te bemoeien. Inspraak in beleid wordt vaak niet verwacht en tevens niet gewenst. De instituten lijken hierdoor niet meer van en door de mensen zelf, maar meer ingesteld voor de mensen. Zodoende zijn er niet veel mogelijkheden over en is er niet veel noodzaak voor mensen zich te organiseren voor het realiseren van essentiële behoeften. Eén van de belangrijkste veel voorkomende gemeenschappelijke activiteiten is consumeren. Consumeren is iets dat mensen zélf zullen moeten blijven doen. Consumeren is niet te institutionaliseren, persoonlijke keuzevrijheid en initiatief is noodzakelijk. Ook een gezellig samenzijn komt nog regelmatig voor. Andere behoeften worden door de meeste mensen als een dienst ingekocht van één van de daartoe bestaande instellingen. Minder gebruikelijk is het diezelfde dienst van een bekende te vragen. Zieken zullen zich eerder tot een ziekenhuis wenden dan tot een kennis. Dit komt natuurlijk ook omdat dergelijke instellingen zich gespecialiseerd hebben in het verlenen van de betreffende dienst. Aan de andere kant wordt het verlenen van de betreffende dienst buiten de bestaande instellingen zeer bemoeilijkt. Iets simpels als de noodzakelijkheid van het hebben van een diploma forceert mensen een vaststaand traject van studie en praktijk te doorlopen alvorens een bepaalde dienst te mogen verlenen.
Naast de eis dat mensen gekwalificeert moeten zijn voor het verlenen van veel diensten, zijn er ook economische hindernissen voor het krijgen van zorg buiten een instelling. Als een oudere bijvoorbeeld zorg nodig heeft zou zij een beroep kunnen doen op een bekende in plaats van een instelling. Echter de indeling van activiteiten in betaald en onbetaald werk maakt het mensen moeilijk voor onbetaalde activiteiten te kiezen. Vaak zijn deze activiteiten alleen mogelijk als er daarnaast andere betaalde activiteiten verricht worden. Kort gezegd is het voor de meeste mensen moeilijk betaalde activitetiten tijdelijk aan de kant te zetten voor onbetaalde activiteiten zoals zorg. Bovendien is het gemakkelijker een dienst van een instelling te vragen dan van een bekende. Met een instelling zal er eerder een zakelijke relatie onstaan, er wordt immers betaald voor de gevraagde hulp. Hulp van een bekende wordt eerder gezien als een bijzondere gunst waar wat tegenover moet staan, zij het niet nu dan later. Tegenwoordig kunnen sommige mensen een persoonsgebonden budget krijgen, een voorbeeld waarbij mensen zelf naar wens zorg in kunnen kopen, ook van vrienden en bekenden. Helaas blijft dit voorbeeld een vrij economische benadering van een zorgvraag, en bovendien niet beschikbaar voor mensen die 'gewoon' ouder worden.

Euthanasie

Wellicht is het nu mogelijk beter te bepalen welke plaats euthanasie in onze samenleving inneemt en zou kunnen gaan innemen. De samenleving waarin we nu leven heeft productiviteit als één der sterkste normen. Mensen dienen productief te zijn. Ten tweede worden ontwikkelingen in de gezondheidszorg vooral gestuurd door de markt. Verkoopbare producten zoals medicijnen en benodigdheden bij operaties zullen eerder geproduceerd worden dan zorg door middel van menskracht. Een effect van de productiviteit norm is het aanpassen van mensen aan de maatschappij in plaats van andersom. De maakbare mens is een populaire leus, althans onder wetenschappers en beleidsmakers, niet de maakbare samenleving. Bovendien is het voor mensen normaal geworden op zichzelf aangewezen te zijn. Voor hulp en zorg zijn er instellingen, niet zozeer bekenden.

In deze context moeten we euthanasie zien.
Euthanasie is een uitwerking van de heersende ideologie van de maakbare mens. De oplossing voor een probleem wordt bij het individu gezocht, niet in de samenleving. Alternatieve manieren om met het einde van het leven om te gaan lijken bijvoorbeeld goede palliative zorg en voldoende pijnbestrijding. Ervaringen van verzorgers, artsen en nabestaanden van ouderen in palliatieve zorg instellingen zouden veel meer aandacht moeten krijgen. Euthanasie lijkt tegenwoordig een goede oplossing om niet te veel anderen een last te zijn, maar zou ook teruggebracht kunnen worden tot een allerlaatste noodoplossing. Euthanasie uit het strafrecht halen bewerkstelligt eerder het omgekeerde, er wordt slechts meer ruimte gegeven aan een praktijk die op zich al discutabel is.
Zorg voor elkaar zou gewoon moeten zijn en verwacht moeten kunnen worden. Het feit dat de overheid zo weinig geld uitgeeft aan zorg voor ouderen, maar ook aan zorg voor anderen druist regelrecht tegen deze verwachting in. Ook het idee dat ieder mens evenveel waard is ongeacht leeftijd, handicap, ziekte, ras, werk, inkomen, enz. lijkt steeds verder af te brokkelen. In ieder geval komt het niet tot uitdrukking in normen en waarden die door de samenleving worden gestimuleerd.
Ik vind het wrang om in een dergelijke samenleving te praten over het uit het strafrecht halen van euthanasie zonder eerst te praten over hoe we eigenlijk willen dat de samenleving eruit zou moeten zien. Ook zou er gepraat moeten worden over hoe mensen meer invloed kunnen krijgen op de richting waarin de gezondheidszorg en de gehele samenleving zich ontwikkelt. Laten we proberen manieren te bedenken om op een leuke manier met elkaar om te gaan en voor elkaar te zorgen. Het is niet nuttig om achter de agenda van een aantal politici aan te hobbelen. Euthanasie staat nu even in de picture maar is zeker niet het belangrijkste strijdpunt om mee aan de slag te gaan voor een betere samenleving, behalve als een thema in een bredere context waarin ook de bevolkingspolitieke mogelijkheden van euthanasie worden bediscussieerd en bestreden.

Herman van Wietmarschen
Werkplaats Linkse Analyse Biopolitiek

Werkplaats Linkse Analyse Biopolitiek (LAB) is een fysieke plaats waar mensen samen komen om ontwikkelingen in de biotechnologie en de gezondheidszorg te analyseren vanuit een anarchistisch perspectief. Wij realiseren ons dat biotechnologie en het gezondheidssysteem geen losstaande entiteiten zijn die zich los van de rest van de wereld ontwikkelen. Daarom proberen we onze analyses te plaatsen en illustreren in een bredere anarchistische visie op de samenleving.

Werkplaats LAB
Burgtstraat 3
6701 DA Wageningen
Tel: 0317-423588
Fax: 0317-450144
http://www.biopolitiek.nl (de meeste artikelen zijn in het Nederlands)
http://www.infocentrumwageningen.nl (Engelse versie van een foldertje over werkplaats LAB)
E-mail: info@biopolitiek.nl

DVSNIEVWS

POLITIEKE AGENDA APRIL-MEI 2002

Maandag 1 april
Paasmars voor Ontwapening en Vrede. Thema: Kies voor Vrede! Om 11:55 start bij Vredespaleis (Carnegieplein 2), Den Haag. Vanaf 15:30 manifestatie met politiek debat, infokramen en workshops in De Blauwe Aanslag, Buitenom 216. Om 18:00 gezam. maaltijd. Org: Werkgroep Paasmars, 070-3890235, e-mail: paasmars@ddh.nl. www.vredessite.nl/paasmars

Maandag 1 april
Workshop 'Netwerken voor vrede'. Na afloop van de Paasmars, als onderdeel van het Paasmars-programma in De Blauwe Aanslag, Buitenom 216, Den Haag. Gratis. Extra aandacht voor vredessite.nl, de Vredes Agenda en de Vredeslijst. Org: Omslag en DdH/Socia Media. Info: 040-2910295 (Marta Resink) en 070-3654124 (Boyd Noorda). www.vredessite.nl

Donderdag 4 april
12:45 Lezing over Vredesonderwijs. TU Eindhoven, auditorium, zaal 5. Org: Vredescentrum TU/e. Info: 040-2474546, e-mail: vredescentrum@tue.nl. www.tue.nl/vredescentrum.

Vrijdag 5 april
18:00 maaltijd voor (vluchtelingen)vrouwen bereid door vluchtelingenvrouwen. Stationsweg 62, Den Haag. Org: Vrouwengroep van Vluchtelingenorganisatie PRIME. Illegale vrouwen eten gratis mee, legale vrouwen betalen E 4,50. Vooraf aanmelden. Info: 070-3050415, e-mail: schultzpetra@hotmail.com

Zaterdag 6 april
De Nacht van de Filosofie, in 5 zalen tegelijkertijd. Uitbundig programma met veel bekenden uit binnen- en buitenland. 20 euro. Vooraf reserveren! Felix Meritis, Keizersgracht 324, A'dam. Info: 020-6231311, e-mail:info@maandvandefilosofie. www.maandvandefilosofie.nl

Zondag 7 april
Landelijke bijeenkomst 'Is de publieke dienstverlening nog dienstbaar aan de burger? Over GATS, neo-liberalisme en bundeling van krachten daartegen. Org: DAVID-Alliantie. Info: 030-2302380, e-mail: david-alliantie@gmx.nl.

Maandag 8 - vrijdag 18 april
Verzet is Vruchtbaar:
acties, workshops etc. rond voedsel, landbouw en biodiversiteit in tijden van economische globalisering. Tgv. VN-vergadering over het Biodiversiteitsverdrag (COP6/CBD). Den Haag. Zie speciale kader elders op deze pagina.

Dinsdag 9 april
19:30-22:00 Lezing over de anti-armoedebeweging in Nederland. Door Raf Janssen (St. Sjakuus). Afsluiting van cyclus van 4 lezingen over Arm en Rijk. Reader beschikbaar. Omslag, Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling, Hoogstraat 301a, Eindhoven. 3,50 euro (of 12 euro voor hele cyclus). Org. en info: Omslag, 040-2910295, e-mail: omslag@omslag.nl. Http://www.omslag.nl

Donderdag 11 april
11:00-13:00 Stil en waardig protest met de vrouwen van Srebrenica voor meer helderheid over het lot van hun vermiste mannen en zonen. Het Plein, Den Haag. Org: 'Vrouwen van Srebrenica', i.s.m. het IKV en andere organisaties. Info: 070-3507100 cvaessen@ikv.nl http://www.ikv.nl

Vrijdag 12 april
poezie-avond
in Las Vegas, Vrijplaats Kopppenhinksteeg 2 Leiden. 20:00. Entree gratis. art.squat.net/dichtbij. Meedoen? 0655174950 of dichtbij@hypocrisy.org.

Zaterdag 13 april
10:30-15:30 Manifestatie 'Voor een humaan bestaan':
vluchtelingen laat je niet op straat staan. Div. panels en workshops + aanbieden petitie. Marthakerk, Hoefkade 623, Den Haag. Zelf lunchpakket meenemen! Org: Raad van Kerken, ism. VluchtelingenWerk, INLIA, e.a. Info: 030-8801888, e-mail: g.werkman@kerkinactie.nl. www.raadvankerken.nl

Zaterdag 13 april
Opening Vredescentrum Volkel! Bovenstraat 9, Volkel. Info: 06-10328106. Vredessite.nl.

Zondag 14 april
14:00-17:00 Informatiebijeenkomst over Srebrenica, eerste reactie op en discussie over het NIOD-rapport. Kargadoor, Utrecht. Org: IKV. Info: 070-3507100 eoosterwegel@ikv.nl www.ikv.nl

Woensdag 17 april
Internationale Dag van Boerenstrijd. Uitgeroepen door Via Campesina. (Zie elders op deze pagina.

Vrijdag 19 - maandag 22 april
Weekend van rallyes, teach-inns en verzet tegen oa. 'School of the Americas', IMF en Global War against Terrorisme. Washington, USA. Oproep tot acties van oa. Zapatistas (Colombia). Info: www.colombiamobilization.org; www.a20stopthewar.org en www.globalizethis.org

Zaterdag 20 april
Land. manifestatie ihkv. campagne 'Gaat het in mei om de wereld van jou?' Thema's: bescherming groene ruimte, eerlijke wereldhandel en voorrang voor fiets en OV. (m.h.o.o. land. verkiezingen 15 mei). Beurs van Berlage (o.v.), A'dam. Org: Milieudefensie. Info: 020-5507300 (Berrie Jurg, e-mail: berrie.jurg@milieudefensie.nl. www.milieudefensie.nl

Zaterdag 20 april
Voorlichtingsdag over het werk van Peace Brigades International: geweldloze escorte van met dood en geweld bedreigde mensenrechtenactivisten in het buitenland (oa. Mexico, Colombia, O-Timor). De Expeditie, Amersfoort. Org: PBI-NL, 038-4216587, e-mail: icpbi@antenna.nl Info: Rita Monteyne, 020-6448286, e-mail: RitaPBI@antenna.nl. www.peacebrigades.org

Maandag 22 april
Earth-Day: Internationale Dag van de Aarde. Org: Earth Day Network. Info voor Europa: boriana@earthday.net www.earthday.net

Donderdag 25 april
13:45 Symposium over 'Globalisering'. TU Eindhoven, auditorium, zaal 5. Org: Vredescentrum TU/e. Info: 040-2474546, e-mail: vredescentrum@tue.nl. www.tue.nl/vredescentrum

Zaterdag 27 april
Landelijke Discussiedag van het platform De Wereld is Niet Te Koop (vervolg platform D14). Info: 06-24782865 of 06-44572539.

Zondag 28 april
17:00 Spanningen tussen India en Pakistan. In de schaduw van de nucleaire dreiging. Korzo Theater, Prinsestraat 42, Den Haag. Org: NVMP, gezondheidszorg en vredesvraagstukken, en PENN, Project on European Nuclear Non-Proliferation. Info: 030-2722940/ 2714376 office@nvmp.org www.nvmp.org

30 April
Bestorming Paleis Soestdijk.

Woensdag 1 mei
Internationale Dag van de Arbeid.

Woensdag 1 mei
conferentie 2002: 'Globalisering en Arbeidsmigratie'. De Eenhoorn te Amersfoort tegenover het station. Org: FNV, Arbeidspastoraat DISK, Justitia et Pax en Raad van Kerken. Info: DISK 020-6228505

Donderdag 2 mei
19:30-21:00 Kraakspreekuur in Wageningen. (elke 1e donderdag vd maand) Kafe de Overkant, Bevrijdingsstraat 38.

Vrijdag 3 mei
18:00 maaltijd voor (vluchtelingen)vrouwen bereid door vluchtelingenvrouwen. Stationsweg 62, Den Haag. Org: Vrouwengroep van Vluchtelingenorganisatie PRIME. Illegale vrouwen eten gratis mee, legale vrouwen betalen E 4,50. Vooraf aanmelden. Info: 070-3050415, e-mail: schultzpetra@hotmail.com

Za 4 mei
Herdenking van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

Zondag 5 mei
Nationale bevrijdingsdag.

Zaterdag 11 mei
Manifestatie van de Acht Mei-beweging. Jaarbeurs, Utrecht.

Zaterdag 11 mei
Massa-demonstratie 'Geef racisme geen stem!' Protest tegen de ruk naar rechts in de Nederlandse samenleving en politiek. Org: Nederland Bekent Kleur. Info: 020-689 75 55. of nbk@xs4all.nl Web: www.nederlandbekentkleur.nl

Vrijdag 17 - ma 20 mei
Pinksterlanddagen, jaarlijks anarchistisch festival. Appelscha. ong. 7,50 Euro. Info: 030-2340090 (Ron) e-mail:mikkie@antenna.nl.

Zaterdag 18 mei
Second Veggie Pride: jaarlijkse demonstratie voor wie weigert dieren te (laten) doden voor consumptie-doeleinden. Parijs. Foto's van Veggie Pride 2001 + manifest op de website! Org: Veggie Pride 2002. Info: Yves Bonnardel, e-mail: y.bon@free.fr. www.veggiepride.free.fr

Zondag 19 mei
Heksennacht!

VOORLOPIG PROGRAMMA: VERZET IS VRUCHTBAAR!

8-18 APRIL 2002, Den Haag. Aktie, workshops en festiviteiten buiten en voorbij COP6 van het Biodiversiteitsverdrag

Contact: RIF: rif@gn.apc.org
020-6682236
zie ook: www.resistanceisfertile.org

Lokatie RIF! Sociaal Centrum: Waldeck Pyrmontkade 116, Den Haag (tram 10 'Statenkwartier' vanaf Den Haag Centraal of Holland Spoor. Vraag de conducteur waar je uit moet stappen.

HELE DAG EN ELKE DAG:
Heerlijk eten van; Rampenplan; Maak je eigen media in het socia-media centrum; Info-bakfiets; info-point en straatradio; Zweten en zaaien in de nieuwe buurttuin; Spandoeken schilderen en ander aktiematerialen make; Infostand in het Congres Centrum; Strandwandelingen (15 min met de tram)

MAANDAG 8 APRIL
11.30 Opening van guerrilla buurttuin met picknick en workshop over ecologische landbouw 16.00 Verzameling in Sociaal Centrum

DINSDAG 9 APRIL
vanaf 10.00: Workshops en voorbereidingen rest van de weekà infostand binnen het Congres Centrum

WOENSDAG 10 APRIL
11.00: Workshop: 'Feeding the Hungry Multinationals' - biotech en de globalisering van landbouwDoor/by Ricarda Steinbrecher, UK 15.00: Workshop: Toegang tot genetische hulpbronnen; wie verdient eraan? Door Lorenzo Muellas Huerta uit Colombia Hele dag: voorbereiding fietsdemonstratie donderdag

DONDERDAG 11 APRIL
Hele dag: fietsdemonstratie! (aanvang op het Spui 12.00) Met: muziek, theater, sprekers. Langs interessante lokaties in en rond Den Haag. Duur: ongeveer 3 uur. 16.00: Presentatie van het Hof van Eden - grote levende genenbank - uit Utrecht (in de tuin): concrete manier van biodiversiteit-behoud
Avond: gezamenlijke maaltijd in ons gebouw.

VRIJDAG 12 APRIL
11.00 Workshop: Agro-ecologie - zowel sociaal als milieugerichte landbouw. Door: Fernando Garcia van 'Baja el Asfalto esta la Huerta', Madrid 17:00 Workshop: Nieuwe regels in de EU, het EU-VS conflict. Door Juan Lopez van Friends of the Earth Europe 20.00: Plenaire vergadering. 22.00: Benefietfeest in de Blauwe! Voor Rene Riesel, anti-gentech aktivist uit Frankrijk. Met o.a. het Boerensyndicaat (Dordrecht), DJ's Farmer Frankie en Korny Kevin

ZATERDAG 13 APRIL
Hele dag vanaf 11.00 : 'Common Ground' bijeenkomst. Zie elders voor meer info. 12.00: Workshop: Het Biosafety Protocol; wat betekent het voor het Zuiden? Door Third World Network 13.00: Supermarket Akties! 16.00: Workshop: Kruidengeneeskunde (in de Tuin) 21.00 Theaterstuk Boerengroep uit Wageningen.

ZONDAG 14 APRIL
Hele dag vanaf 10.00: Common Ground, bijeenkomst georganiseerd door Third World Network over o.a. Biosafety,voorbereiding 17 april aktiedag, 11.00: Workshop: Biowarfare. Door Susana Pimiento en Edward Hammond van het Sunshine Project, US, 20.00: Plenaire vergadering.

MAANDAG 15 APRIL
11.00: Workshop: Aktietechnieken voor gentech-akties
Door: Rowan Tilly of Genetix Snowball, UK, en anderen
17.00: Workshop: Gentech en Dieren
Door: Herman van Wietmarschen, NoGen, NL
Hele dag vanaf 10.00: voorbereiding 17 april Aktiedag

DINSDAG 16 APRIL
11.00: Workshop: Biodiversiteit en Klimaat. Gentechbomen, 'Carbon Credits' en andere fabeltjes. Met: Rod Harbinson, Ricarda Steinbrecher, Rising Tide
Hele dag vanaf 10.00: voorbereiding 17 april Aktiedag

WOENSDAG 17 APRIL
Internationale Aktiedag van Boerenstrijd
Hele dag in en buiten Den Haag

DONDERDAG 18 APRIL
Relaxen in de tuin of op het strand
16.00 bijeenkomst: en nu? World Food Summit, Rio +10 en andere zaken...

HTTP://WWW.SOCIAMEDIA.NL/AGENDA/

Overpeinzing

de bomen rusten
worden wakker
wind waait over land
niets aan de hand

de auto's staan stil
gaan weer rijden
kriskras door het land
niets aan de hand

hier sta ik dan
arbeidsethos
welvaart voor het land
niets aan de hand

waar kwam ik vandaan
niets meer weten
leven in een land
van misverstand

niets aan de hand...

Ruud